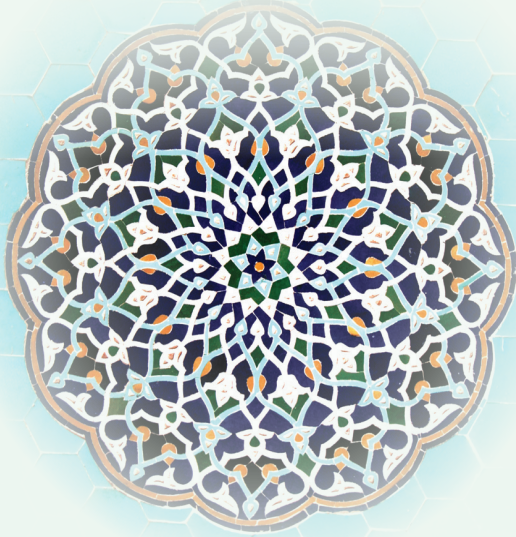


*Tanzimat'tan Günümüze*

# Türkiye'de Felsefe



**Prof. Dr. Mehmet VURAL**

**3. Baskı**

**Prof. Dr. Mehmet VURAL**

Gazi Üniversitesi İİBF Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünden (1987) ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu (1992). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (İslâm Felsefesi) Anabilim Dalında yüksek lisans (1994), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalında ikinci bir yüksek lisans (1997) ve Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (İslâm Felsefesi) Anabilim Dalında doktora yaptı (1998).

Mezuniyetinden sonra Kırıkkale Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde araştırma görevlisi olarak 1994-2004 yılları arasında çalıştı. 2004-2011 yılları arasında MEB ve TBMM'de görev yaptı. 2011'de Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesinde yardımcı doçent, 2012'de doçent, 2017'de de profesör oldu.

Hâlen AYBÜ İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümünde görev yapmaktadır.

vuralmehmet@hotmail.com; mvural@ybu.edu.tr

Eserleri:

1. *İslâm Felsefesi Sözlüğü*, Ankara: Elis Yayınları, 3. Baskı, 2004, 2011, 2016.
2. Vural, Mehmet (ed.), *İslâm Felsefesinin Sorunları*, Ankara: Elis Yayınları, 2003.
3. *Siyaset Felsefesi Açısından Muhafazakârlık*, Ankara: Elis Yayınları, 4. Baskı, 2003, 2007, 2011, 2017.
4. *Gazzâlî Felsefesinde Bilgi ve Yöntem*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2. Baskı, 2004, 2011.
5. Vural, Mehmet (ed.), *İslâm Felsefesinin Özgünlüğü*, Ankara: Elis Yayınları, 2009.
6. *Hilmi Ziya Ülken'in Varlık Felsefesi*, Ankara: Beyaz Kule Yayınları, 2009.
7. Ian Richard Netton, *Fârâbî ve Okulu*, der. ve çev. Mehmet Vural, Ankara: Elis Yayınları, 2019.
8. *İslâm Felsefesi Tarihi: İslâm Düşüncesinin Tarihsel Seyri*, Ankara: Elis Yayınları, 4. Baskı, 2016, 2016, 2018, 2019.
9. *Tanzimat'tan Günümüze Türkiye'de Felsefe*, Ankara: Elis Yayınları, 2. Baskı, 2018, 2018.
10. *Hilmi Ziya Ülken*, İstanbul: DİB Yayınları, 2019.

**Elis Yayınları: 110**

© Ankara Okulu Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.

*Tanzimat'tan Günümüze Türkiye'de Felsefe*/Prof. Dr. Mehmet Vural

Editör

*Dr. Mehtap Doğan*

Ofset Hazırlık

*Zeynep Özger*

Dizgi

*Ankara Dizgi Evi*

Kapak

*Elis*

Baskı ve Cilt

*Vadi Grafik Tasarım Ltd. Şti.*

İvedik Org. San. Bölgesi 88 Oto 3. Bölge  
2284. Sokak. No: 101 Yenimahalle/ANKARA  
Tel: 0312 395 85 71 Sertifika No: 33748

Birinci Baskı

*Ocak 2018*

İkinci Baskı

*Eylül 2018*

Üçüncü Baskı

*Eylül 2019*

ISBN: 978-605-9513-04-3

**Elis Yayınları**

Şehit Mehmet Baydar Sokak 2/A Maltepe/ANKARA

Tel: (0312) 341 06 90 GSM: 0542 382 74 12

web: [www.ankaraokulu.com](http://www.ankaraokulu.com)

e-mail: [ankaraokulu@ankaraokulu.com](mailto:ankaraokulu@ankaraokulu.com)

[ankaraokuluyayinlari@gmail.com](mailto:ankaraokuluyayinlari@gmail.com)

*Tanzimat'tan Günümüze*  
**TÜRKİYE'DE FELSEFE**

Prof. Dr. Mehmet VURAL

**Elis Yayınları**  
Ankara 2019



# İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ..... 9

GİRİŞ ..... 15

## BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E FELSEFİ MİRAS ..... 17

A. OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E FELSEFE..... 17

I. TANZİMAT DÖNEMİ'NDE (1839-1876) FELSEFE.....26

1. Dârülfünun'un Kuruluşu (1846).....31

2. Dârülfünun-ı Şâhâne (1900).....33

II. İKİNCİ MEŞRUTİYET (1908) .....34

1. Dârülfünun-ı Osmânî (1908).....39

III. OSMANLI ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA  
FELSEFE .....41

IV. 1915 BİRİNCİ ÜNİVERSİTE REFORMU  
VE İLK ALMAN FELSEFECİLER .....41

B. CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE FELSEFE ..... 48

I. 1925 EĞİTİM REFORMU.....51

II. 1933 İKİNCİ ÜNİVERSİTE REFORMU .....53

III. ORTAÖĞRETİMDE FELSEFE: 1935 FELSEFE  
KILAVUZU VE PROGRAMLAR.....62

IV. 1933 ÜNİVERSİTE REFORMU'NUN YANSIMALARI .....65

V. CUMHURİYET DÖNEMİNDEKİ  
İLK FELSEFE BÖLÜMLERİ .....67

VI. CUMHURİYET DÖNEMİNDE FELSEFE DERGİLERİ .....71

VII. FELSEFE DERNEKLERİ .....75

1. Türk Felsefe Cemiyeti (1927, 1932, 1943) .....75

2. Türk Felsefe Derneği (1949-1954) .....76

3. Türkiye Felsefe Kurumu (1974) .....76

4. Türk Felsefe Derneği (1987).....77

C. CUMHURİYET DÖNEMİNDE FELSEFE KUŞAKLARI ..... 78

I. BİRİNCİ KUŞAK FELSEFECİLER.....78

II. İKİNCİ KUŞAK FELSEFECİLER.....84

III. ÜÇÜNCÜ KUŞAK FELSEFECİLER .....85

IV. DÖRDÜNCÜ KUŞAK FELSEFECİLER .....87

**İKİNCİ BÖLÜM****CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE****ARAF'TAKİ FELSEFİ DİSİPLİNLER ..... 89****A. ARAF'TAKİ DİSİPLİNLER: BİLİM TARİHİ, MANTIK,****İSLÂM FELSEFESİ VE DİN FELSEFESİ ..... 89****I. BİLİM TARİHİ'NİN FELSEFE BÖLÜMLERİNDEKİ****SERENCAMI .....90****II. KLASİK MANTIK VE SEMBOLİK MANTIK İKİLEMİ .....91****III. İSLÂM FELSEFESİ'NİN FELSEFE BÖLÜMLERİNDE****YENİDEN YER BULMASI .....99****IV. SİSTEMATİK FELSEFE VE İLÂHİYAT KISKACINDA****DİN FELSEFESİ ..... 102****ÜÇÜNCÜ BÖLÜM****CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE FELSEFİ PROBLEMLER****VE AKIMLAR ..... 105****A. BİR FELSEFE GELENEĞİNİN KURULMASI SORUNU ..... 105****B. FELSEFEDE EĞİTİM DİLİ PROBLEMİ ..... 109****C. FELSEFEDE YÖNTEM PROBLEMİ ..... 112****D. TÜRKİYE'DE FELSEFE AKIMLARI ..... 114****I. KITA AVRUPASI FELSEFESİ GELENEĞİ .....116****1. Aydınlanmacılık .....117****2. Pozitivizm .....118****3. Tarihsel Materyalizm ve Marksizm .....119****4. Sosyal Darwinizm .....119****5. Fenomenoloji ve Yeni Ontoloji .....120****6. Bergsonculuk .....121****7. Spiritualizm (Ruhçuluk) .....122****II. AMERİKAN FELSEFE AKIMLARI .....124****1. Analitik Felsefe Geleneği .....124****E. TÜRKİYE'DE FELSEFENİN SORUNLARI,****ÇÖZÜM ÖNERİLERİ VE GELECEK PERSPEKTİFLERİ ... 127****SONUÇ ..... 141****KAYNAKÇA ..... 147**

<b>I. ZEYL: KIDEMLİ FELSEFECİLERLE SÖYLEŞİLER.....</b>	<b>153</b>
1. Prof. Dr. Necati Öner: “Felsefe Taassubu Kırar!”.....	153
2. Prof. Dr. Süleyman Hayri Bolay: “Medeniyet Kâlü Belâ'da Başlar!” .....	167
3. Prof. Dr. M. Coşkun Değirmencioglu: “Mehmet İzzet Dedem, Hilmi Ziya Manevî Babam ve Ben de Evladı” .....	192
4. Prof. Dr. Hayrani Altıntaş: “Felsefeye Karşı Çıkmak, Yaratılıştaki Hikmete, Gizeme Karşı Çıkmaktır.” .....	218
5. Prof. Dr. Mehmet Aydın: “Felsefeye Karşı Olanın Fikrine Güven Olmaz” .....	233
6. Prof. Dr. Ahmet Arslan: “Felsefe Hepimizin Hayatına Dokunan, Hepimizin En Çok İlgilendiği Konularla, Meselelerle İlgili Bir Şey” .....	245
7. Prof. Dr. Necip Taylan: “İslâm Felsefesi de İnsan Felsefesi de Olmuş Bitmiş Felsefelerdir.” .....	296
8. Prof. Dr. Şaban Teoman Duralı: “Yapılabilecek En Zor İş Felsefedir.” .....	319
9. Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi: “Felsefenin Beşiği İnsan Zihnidir.” .....	329
10. Prof. Dr. Ahmet İnam: “Gönül Felsefesi: Cemâl, Celâl ve Kemâl Birlikteliği” .....	343
11. Prof. Dr. Şafak Ural: “Felsefe Aklın Bekçisidir.”.....	355
12. Prof. Dr. Hüsameddin Erdem: “Bir Filozofun İki Kanadı Olmalı: Felsefe ve Din” .....	375
13. Prof. Dr. Betül Çotuksöken: “Antropo-Ontoloji: İnsan Temelli Varlık Bilgisi” .....	396
14. Prof. Dr. Mehmet Bayraktar: “İlâhiyatlarda Felsefe, Mantık ve Matematik Dersleri Okutulmalı!” .....	405
<b>II. ZEYL: CUMHURİYET DÖNEMİ FELSEFECİLERİNİN ÖZGEÇMİŞ VE ESERLERİ .....</b>	<b>417</b>
<b>III. ZEYL: CUMHURİYET DÖNEMİ FELSEFECİLERİMİZ ....</b>	<b>517</b>
<b>DİZİN .....</b>	<b>523</b>





## ÖNSÖZ

Batılılaşma yolunda adımların atıldığı sosyal, siyasal, ekonomik, askerî vb. birçok alanda reform hareketlerinin çıkış noktası olan Tanzimat Dönemi'nin, Osmanlı Devleti'nin kaderinin çizilmesinde önemli bir mihenk taşı olduğu kabul edilmektedir. Birçok işin aceleye getirildiği imparatorluğun bu en uzun yüzyıldaki değişim ve reformdan eğitim de nasibini kısmen almıştır. Ancak eğitim alanının Şeyhülislâmlık ve Evkâf-ı Hümâyün Nezâreti gibi dinî kurumların denetiminde olması nedeniyle bu alandaki değişim ve reformlar sınırlı kalmıştır. İnceleme konumuz olan felsefe hakkında şunu peşinen söyleyebiliriz ki, Batı'daki felsefe akımları, filozofların fikirleri ve Batılı anlamda felsefe eğitimi, Tanzimat sonrası dönemde ülkemize girmeye başlamıştır. Ondan önceki dönemde İslâm felsefesi geleneğine sadık bir üslupla felsefe eğitimi yapılmış, bu gelenekteki kırılma Tanzimat ile birlikte olmuştur.

Tanzimat'tan günümüze kadarki süreçte çokça tartışılan konuların başında, bize özgü bir felsefi geleneğin kurulup kurulamayacağı gelmiştir. Kendi kültür ve değerlerimiz üzerine inşa edilmiş bir felsefenin bize Batılı anlamda filozof olarak addedilen felsefecileri yetiştirme imkânı sağlayıp sağlayamayacağı ve bu imkânı gerçekleştirme yolunda Türkçenin felsefi bir dil oluşturma yönündeki yetkinlik ve yeterlilik seviyesi, köklü bir gelenek oluşturma çabaları gibi meseleler karşımızda durmaya devam etmektedir. Bu çalışmada, holistik bir bakış açısıyla Tanzimat'tan günümüze kadarki süreçte belirli dönemlerde felsefi paradigmalarda yaşanan değişimler kronolojik ve problematik olarak saptanmaya çalışılmıştır. Tanzimat ile birlikte ortaya çıkan akımların belli dönemlerde -örneğin 1915, 1933 ve 1960 yılları gibi- kırılmaya uğrayıp yön değiştirmesi ile farklı akımlara yerini bırakması, dünyadaki felsefe algısının değişimine paralel olarak ülkemizdeki değişimler bu çalışmada ortaya konmaya

çalışılmış, çalışma sonucunda bugüne kadar dile getirilmemiş olan sonuçlara ulaşılmıştır.

Yine yükseköğretimde felsefenin değişimiyle birlikte toplumda da felsefe algısının değişip değişmediği bu çalışma dâhilinde araştırılan konular arasındadır. Örneğin Mehmet İzzet, Niyazi Berkes ve Necati Öner gibi felsefe tahsili yapan hocaların da üzümlere itiraf ettikleri bir gerçek olarak "felsefe okuyorum" demenin utanç yarattığı bir dönemden geçilmiş olması, bunun yerine "edebiyat fakültesinde okuyorum, Dil-Tarih'te okuyorum" gibi kaçamak cevaplara sığınmış olması, Türkiye'de felsefe yapmanın zorluğunun bu ön yargularla birlikte ne denli yüksek düzeyde olduğunu açıkça göstermektedir. Felsefenin dinsizlik ve ateizmle özdeşleştirildiği, felsefecilerin de boş konuşan, yalnızca eleştiri yapıp çözüm üretmeyen, faydasız insanlar olarak görüldüğü dönemlerden bugünkü durumumuza ulaşana dek geçilen yollar ve aşılacak engeller Türkiye'de felsefenin aydınlık geleceğine dair bizi umutlandırmaktadır.

1863'te fiilen kurulan ve birçok defa açılıp kapatılan Dârülfünun'da 1900'den ve özellikle 1916'dan sonra felsefe dersleri müfredatta geniş bir yer bulabilmiştir. Ancak hem bir araştırma hem de bir eğitim alanı olarak 1916'dan beri önemli ölçüde akademinin içerisinde yer alan felsefe dersleri ve bölümlerinin özlemi çekilen özgün felsefî düşüncenin kuruluş ve gelişmesine sağladığı katkı hâlihazırda ayrı bir tartışmanın konusudur. Zira felsefe bölümleri Batı düşüncesini öğreten, Batı'daki fikir akımlarını aktaran, toplumsal değerleri göz ardı ederek yalnızca Batı kaynaklı ve üretken olmayan bir eğitim verdikleri eleştirisinden hiçbir zaman kurtulamamıştır.

Türkiye'de felsefe eğitiminin yaşadığı değişim ve geçiş süreçleri ile bu süreçlere dair tartışmaları ele alan çalışmamız üç bölüm ve üç zeylden oluşmaktadır. İlk bölümde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e kadarki süreçte felsefe alanındaki çalışmalar teorik olarak ele alınıp Türkiye'de felsefenin kuruluş aşamasına dair genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde ele alınan konular ağırlıklı olarak, Dârülfünun'un adıyla 1863'te ilk üniversitenin kurulması, daha sonra kapatılıp Dârülfünun-ı Şâhâne adıyla 1900'de yeniden açılmasına kadarki süreçte felsefe eğitimi ele

alınmıştır. Bilindiği üzere, Dârülfünun deneme yanılmalarıyla geçen uzunca bir sürecin sonucunda İkinci Meşrutiyet döneminde 1908'de "Dârülfünun-ı Osmâni" adıyla yeniden reforme edilmiştir. Eğitim alanındaki reformlar hız kesmeden devam etmiş, 1925 ve 1933 yıllarında yapılan üniversite reformları ile felsefe bölümleri de önemli ölçüde değişim ve dönüşüme uğramıştır. Özellikle bu reformlarda etkili olan Alman öğretim üyeleri, felsefe bölümünün yeniden yapılanmasında aktif rol almışlardır.

Üniversite dışında, sivil toplum kuruluşları, gazete ve dergiler etrafında da felsefe etkinlikleri yapılmıştır. Özellikle Türk Felsefe Cemiyeti adıyla dernekleşmeye çalışan felsefeciler, bugün Türkiye Felsefe Kurumu ve Türk Felsefe Derneği adıyla aktif olarak çalışmalar yürütmektedirler.

Çalışmamızın bu bölümünde bu konuların yanı sıra dört kuşak olarak belirlediğimiz Cumhuriyet dönemi felsefecileri ve onların felsefi tutum ve tavırları, eserlerine yansıyan ve yansımayan yönleriyle birlikte değerlendirmeye alınırken, kuşakların genel özellikleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar ile ülkedeki felsefi atmosfer arasındaki karşılıklı etkileşim çözümlenmeye çalışılmıştır. Kuşaklar arası benzerlik ve farklılıklar, Türkiye'de felsefenin seyrini belirleyen ve yöneten unsurların başında gelmeleri sebebiyle ele alınmaya çalışılmıştır.

İkinci bölüm, "Cumhuriyet Dönemi'nde Araftaki Felsefi Disiplinler" konusuna ayrılmıştır. Bu bölümde felsefe bölümleri içerisinde yerleri hep tartışmalı olduğu için araftaki bölümler olarak nitelediğimiz, bilim tarihi, mantık, İslâm felsefesi ve din felsefesi disiplinleri incelenmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise, "Cumhuriyet Dönemi'nde Felsefi Problemler ve Akımlar" başlığı altında ilk iki bölümde teorik düzlemde ele alınan felsefe konularının pratikte izdüşümlerinin kurulması sorunu, yine bununla irtibatlı Türkçenin felsefe dili olup olmayacağı meselesi, Türkiye'de Batı felsefe akımları ve bunların temsilcileri ele alınmıştır. Bu bölüm çalışmanın temel gayesini teşkil eden, Türkiye'de felsefenin sorunları, çözüm önerileri ve gelecek perspektiflerini içeren görüşlerle sonlandırılmıştır.

Araştırmamız bu üç bölümü tamamlayıcı olarak düşünülen üç zeyl zenginleştirilmeye çalışılmıştır. İlk zeyl, ülkemizde uzun yıllar felsefe alanında öğretim üyeliği yaptıktan sonra emekli olan kıdemli on iki hoca ile yapılan söyleşileri içermektedir. Bu kıdemli hocalara Türkiye'deki felsefeye bakıştaki değişmeler, yükseköğretimdeki felsefe eğitimi, felsefe algıları vb. konularda sorular yöneltilmiş ve tecrübelerinden hareketle verdikleri cevaplarla tarihe önemli bir not düşülmüştür. Bu bakımdan bu söyleşilerin gelecek nesillere ve sosyal bilimler camiasına önemli bir kaynaklık ve referans teşkil edeceğini düşünüyoruz. Bu hocaların konuşmaları birçok önemli söylem, mesaj ve gönderme içermekle birlikte, seçtiğimiz bir motto ifadeyi başlığa taşımayı uygun gördük. Bu vesile ile felsefe alanındaki engin bilgi ve tecrübelerini bizlerle paylaşan çok değerli hocalarımıza şükranlarımızı sunuyoruz.

İkinci zeylde, Cumhuriyet döneminde felsefe alanında tespit edebildiğimiz yüz kadar hocamızın kısa hayat hikâyeleri ve eserlerine yer verilmiştir. Bu bilgiler kimi zaman internet, biyografi kitabı ya da hocaların kendi eserleri vasıtasıyla kolayca elde edilse de, kimi zaman da çok uzun ve zahmetli bir çalışmadan sonra ilk defa bu çalışmada dile getirilen orijinal bilgilere ulaşılmıştır. Bazen çok küçük bir ayrıntının yakalanması büyük çabalar sarf edilmesini gerektirmiştir.

Üçüncü ve son zeylde, Cumhuriyet dönemindeki kıdemli felsefecilerin isim ve yaşadıkları dönemler kronolojik olarak sıralanmıştır.

TÜBİTAK tarafından desteklenen bir projeden (115K035) elde edilen verilerle şekillenen bu çalışmada, öncelikle verilerin toplanması ve yorumlanmasından metnin redaksiyonu ve tashihine kadar birçok aşamada katkısı olan bursiyerlerimizden doktora öğrencimiz Mehtap Doğan'a teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca diğer bursiyerlerimiz olan Ceren Öztürk ve Zeynep Özger'e de destek ve yardımları için müteşekkirim. Yine sözlü mülakatları birlikte hazırladığımız ve kimi mülakatta benim de katılıp zevkle dinlediğim söyleşileri yapan, çalışmanın yapıldığı dönemde felsefe bölümünde öğrencimiz iken şimdi hepsi birer felsefe mezunu olarak değişik alanlarda görev alan sevgili öğrencilerimin isim-

lerini burada anmazsam, haksızlık etmiş olurum. Bu söyleşileri gerçekleştiren sevgili öğrencilerim Yeliz Erol, Tuğba Hatice Yücel, Arzu Ertürk, Şüheda İnan, Mehtap Doğan, Gökşen Cansu Karadağ, Çiğdem Taşçı, Elife Gök, Sümeyra Bağcı, Duygu Başçoban, Aylin Ünlü, Merve Kayan, Aynur Hacıoğlu ve Burçak Bilen'e emek ve gayretlerinden dolayı teşekkür ediyorum.

Umarız çalışmamız Türk felsefe hayatına küçük de olsa bir katkı sağlamış ve ülkemizdeki bilgelik ağacının resmini silüet de olsa çizebilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet VURAL  
Ankara 2019



## GİRİŞ

Yunanca *philo-sophia* (bilgelik sevgisi) anlamına gelen felsefenin bu etimolojik tanımında yer alan “sevgi” ifadesi başka bilimlerde görülmeyen bir kelimedir. Bu ayrıcalıklı yönü ve yapılan yüzlerce tanımı olmasına rağmen, felsefenin ne’liği konusu hâlâ tartışmalıdır. Henüz tanımı bağlamında üzerinde uzlaşmaya varılmamış bir alan olan felsefenin, eylem düzeyinde ne’liği de farklı bakış açılarını barındıran bir husustur. Bilim, öğreti, etkinlik ya da yaşantı olarak felsefe gibi çeşitli eğilimlerin çatıştığı bu konuya ek olarak, felsefe yapmanın öğretip öğretilemeyeceği de birbirine zit görüşlerin öne sürülmesine neden olan bir sorudur.

Bu toprakların felsefi tarihi 2.500 yıllık bir süreyi kapsasa da, XIX. yüzyılın ikinci yarısına kadar felsefe geleneği uzunca bir süre inkıtaya uğramıştır. İnişli çıkışlı birçok dönemden geçmiş olan felsefenin üzerine olan olumlu eğilimin son yıllarda giderek artan bir pozisyonda olması, sadece akademide değil akademi dışından insanların da bireysel çabalarıyla felsefe öğrenme ve yapma istekleri Türkiye’de felsefenin geleceği açısından elbette ki umut vericidir.

Türk akademisinde kendisine yer bulan felsefi düşüncelerin kökleri büyük oranda Batılı kaynaklara dayanmaktadır. Bu durum Tanzimat’tan sonra başlamış, Cumhuriyet Dönemi’nde de artarak devam etmiştir. Bu durumu İsmail Tunalı şu şekilde ifade etmektedir:

Türkiye’de felsefe yabancılar tarafından kurulmuştur. Batı’dan gelen hocalarla üniversitelerin kurulmasıyla Batı’da olduğu gibi felsefe oluşumu gerçekleşmiştir. Batı’da felsefe nasıl yapılıyorsa Türkiye’de de felsefe o şekilde geliştirilmeye çalışılmıştır. Benim kuşağım felsefede ilk kuşaktır. Bizim hocalarımız Avrupa’da yetişmiştir. Bizim kuşakta Avrupa’da yetişen ise sadece benim.<sup>1</sup>

Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki felsefeciler, Batı’dan devşirilmiş felsefenin henüz üretme değil öğrenme, yani çıraklık aşamasın-

1 Eyim, Ahmet; Çelik, Şengül; Pakyürek, Zehra (der.), *Çağdaş Türkiye Felsefecileri*, Fatih Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2012, Cilt: I, s. 164. (Röportaj: İsmail Tunalı)



da olduğunu ifade ederler. Bu dönemde Türkiye'deki felsefeciler tabir-i caizse birer Batı felsefesi öğrencisi olarak metinleri tercüme etme, anlama ve yeniden üretme çabası içerisindeyler. 1940'larda Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu bir yazısına "Türkiye'de Felsefe, Sibiry'a'da Hurma!" başlığı atarak, ülkemizde felsefenin imkânı üzerine ironik de olsa çok net ifadeler kullanmıştır.<sup>2</sup>

Türkçenin olanakları ile Batı tarzında felsefe yapan ilk isimler Halil Nimetullah Öztürk, Mehmet İzzet, Orhan Sadeddin, Nusret Şükrü Hızır, Hilmi Ziya Ülken, Takiyettin Mengüşoğlu, Halil Vehbi Eralp, Macit Gökberk ve Nermi Uygur gibi felsefeciler olmuştur. Bu durumu Hilmi Ziya Ülken öğrencisi Necati Öner'e "Biz, felsefede çeyreğiz, sizler yarım olacaksınız, sonra sonra tam olunacak!" diyerek ifade etmiştir.<sup>3</sup>

Türkiye'de akademik alanda felsefeyi konu edinen bu çalışma ile ülkemizdeki felsefe haritasının ortaya çıkarılması hedeflenmekte, Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki birinci kuşak felsefecilerle, bugün onların öğrencilerinin öğrencileri olup akademide görev yapan dördüncü kuşak felsefecilere kadar değişim, gelişim ve evrilmeler konu edilecektir.

Günümüzde Türkiye'de hâkim felsefî görüşlerin ortaya konulması bu alanda yapılan çalışmaların yetersizliği nedeniyle, elzem bir ihtiyaç olsa da geçmişle bağı kurulmadan yapıldığında eksik kalacaktır. Bu nedenle bu araştırmayla amaçlanan ne salt tarihsel ne de salt analitik bilgiler ortaya koymaktır. Osmanlı'dan kalan birikimin Cumhuriyet yıllarında ne kadar kullanıldığı, hangi noktalarda dönüşüme uğradığı ve günümüzdeki etkisinin ne olduğunun tespiti, bugün sahip olduğumuz felsefe haritasını hem anlamlandıracak hem de gelecekteki konumu açısından daha işlevsel hâle getirecektir. Bu sebeple, tarihsel ve analitik araştırma yöntemlerini birleştirip, Türkiye'de felsefenin dünü, bugünü ve belki de yarınını tek başlık altında toplayarak bütünsel bir çerçeve çizmeyi hedefleyen bu çalışmanın başlangıç noktasını, Osmanlı'da felsefe çalışmaları oluşturmuştur.

2 Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri, "Türkiye'de Felsefe veya Sibiry'a'da Hurma", *İş*, 15/91, s. 65-66.

3 Karakuş, Rahmi (ed.), *Türkiye'de Felsefe: I. Felsefe Çalıştayı*, Sakarya Üniversitesi Matbaası, Sakarya, 2009, s. 113. (Aktaran: Kenan Gürsoy)



### III. ZEYL: CUMHURİYET DÖNEMİ FELSEFECİLERİMİZ

1. Fatma Âliye (Topuz) (İstanbul, 9 Ekim 1862-İstanbul, 13 Temmuz 1936)
2. Cemil Sıdkı Zehavî (Süleymaniye, 1863-Bağdat, 1936)
3. Abdülhak Adnan Adıvar (Gelibolu, 1882-İstanbul, 1955)
4. İbrahim Ethem Dirvana (İstanbul, 1864-İstanbul, 29 Nisan 1959)
5. Ömer Ferid Kam (İstanbul, 10 Ocak 1864-Ankara, 22 Mayıs 1944)
6. Şehbenderzâde Ahmet Hilmi (Filibe, 1865-İstanbul, 17 Ekim 1914)
7. İsmail Hakkı İzmirli (İzmir, 1869-Ankara, 31 Ocak 1946)
8. Mehmet Ali Ayni (Manastır-Serfiçe, 1869-İstanbul, 30 Kasım 1945)
9. İsmail Hakkı İzmirli (İzmir, 1869-Ankara, 31 Ocak 1946)
10. Rıza Tefvik Bölükbaşı (Cesr-i Mustafa Paşa, 1869-İstanbul, 1949)
11. Babanzâde Ahmet Naim (Bağdat, 1872-İstanbul, 13 Ağustos 1934)
12. Hüseyin Cahit Yalçın (Balıkesir, 7 Aralık 1875-İstanbul, 18 Ekim 1957)
13. Elmalılı Hamdi Yazır (Antalya-Elmalı, 1878-İstanbul, 1942)
14. Mehmet Şerefettin Yaltkaya (İstanbul, 1879-Ankara, 1947)
15. Halil Nimetullah Öztürk (İstanbul, 1880-İstanbul, 29 Haziran 1957)
16. Subhi Edhem (İstanbul, 1880-İstanbul, 1923)
17. Mehmet Şemsettin Günaltay (Erzincan-Kemaliye, 1883-İstanbul, 20 Ekim 1961)
18. Mustafa Namık Çankı (Yanya-Ergiri, 1 Temmuz 1883-İstanbul, 11 Mart 1965)
19. Mustafa Şekip Tunç (İstanbul, 1886-İstanbul, 17 Ocak 1958)

20. Yusuf Ziya Yörükan (Selanik, 1887-İstanbul, 5 Haziran 1954)
21. Mustafa Rahmi Balaban (İzmir-Bergama, 1888-İzmir, 19 Temmuz 1953)
22. Kivameddin Burslan (Kazan, 1891-Ankara, 1956)
23. Mehmet Emin Erişirgil (İstanbul, 1891-Ankara, 1965)
24. Mehmet İzzet (İstanbul, 1891-Berlin, 8 Aralık 1930)
25. Cemil Sena Ongun (Konya-Seydişehir, 1894-İstanbul, 15 Nisan 1981)
26. Osman Pazarlı (Kahramanmaraş-Pazarcık, 1896-Kahramanmaraş, 1981)
27. Hasan Âli Yücel (İstanbul, 18 Aralık 1897-İstanbul, 26 Şubat 1961)
28. Hatemi Senih Sarp (İstanbul, 1899-İstanbul, 1972)
29. Nusret Şükrü Hızır (İstanbul, 1899-Ankara, 8 Mart 1980)
30. Orhan Sadeddin (Bergsan) (İstanbul, 11 Aralık 1899-İstanbul, 25 Aralık 1964)
31. Abdullah Necati Akder (İstanbul, 1901-Ankara, 20 Mayıs 1986)
32. Hilmi Ziya Ülken (İstanbul, 3 Ekim 1901-İstanbul, 5 Haziran 1974)
33. Suut Kemal Yetkin (Şanlıurfa, 1903-Ankara, 18 Nisan 1980)
34. Tezer Ağaoğlu (Taşkiran) (Karabağ, 1903-İstanbul, 4 Mayıs 1979)
35. Semiha Cemâl (İstanbul, 1905-İstanbul, 30 Ocak 1936)
36. Takiyettin Mengüşoğlu (Malatya-Hekimhan 1905-İstanbul, 1984)
37. Ziya Somar (Yanya, 1906-İstanbul, 26 Kasım 1978)
38. Halil Vehbi Eralp (Selanik, 1907-İstanbul, 3 Nisan 1994)
39. Mehmet Karasan (Denizli-Çivril, 1907-Ankara, 15 Kasım 1974)
40. Macit Gökberk (Selânik, 1908-İstanbul, 15 Ağustos 1993)
41. Mazhar Şevket İpşiroğlu (İstanbul, 1908-İstanbul, 28 Şubat 1985)
42. Hamdi Ragıp Atademir (Konya, 1909-Ankara, 2 Mart 1976)
43. Nurettin Topçu (İstanbul, 1909-İstanbul, 10 Temmuz 1975)

44. Miraç Katırcıoğlu (1909-Ankara-Kızılcahamam, 17 Ekim 1974)
45. Cavit Sunar (Yenice-Vardar, 13 Temmuz 1912-İzmir, 1999)
46. Orhan Münir Çağıl (İstanbul, 1912-İstanbul, 21 Aralık 1999)
47. Aydın Sayılı (İstanbul, 2 Mayıs 1913-Ankara, 15 Ekim 1993)
48. Orhan Hançerlioğlu (İstanbul, 19 Ağustos 1916-İstanbul, 9 Temmuz 1991)
49. Kâmran Birand (Karaman, 1917-Ankara, 28 Şubat 1964)
50. Vehbi Hacıkadiroğlu (Antalya-Alanya, 1919-Alanya, 2007)
51. Fatma Bedia Akarsu (İstanbul, 27 Ocak 1921-İstanbul, 26 Şubat 2016)
52. Hüseyin Batuhan (Trabzon-Sürmene, 1921-Heybeliada, 9 Aralık 2003)
53. Arslan Turgut Kaynardağ (Yemen-San'a, 23 Temmuz 1923-İstanbul, 5 Haziran 2008)
54. İsmail Tunalı (Romanya-Silistre 1338/1923-İstanbul, 19 Aralık 2015)
55. Fuat Sezgin (Bitlis, 24 Ekim 1924-İstanbul, 30 Haziran 2018)
56. Sevim Tekeli (doğ. İzmir, 22 Aralık 1924/1340)
57. Cemal Yıldırım (Diyarbakır-Kulp, 1925-Altınoluk, 23 Mart 2009)
58. Nermi Uygur (İstanbul, 15 Ocak 1925, İstanbul, 21 Şubat 2005)
59. Nihat Keklik (Balıkesir-Ayvalık, 1926-İstanbul, 1 Mart 2017)
60. Mübahat Türker Küyel (doğ. Ankara-Elmadağ, 15 Eylül 1927)
61. Mehmet Necati Öner (Erzurum-Tortum, 1 Temmuz 1927-Ankara, 2 Ocak 2019)
62. Teo Grünberg (doğ. İstanbul, 28 Haziran 1927)
63. İbrahim Ağâh Çubukçu (doğ. Adana-Kadirli, 1928)
64. Selahattin Hilav (İstanbul, 1928-İstanbul, 12 Mayıs 2005)
65. Yılmaz Öner (İstanbul, 12 Eylül 1928-İstanbul, 31 Ekim 2003)

66. Bilge Karasu (İstanbul, 9 Ocak 1930-Ankara, 13 Temmuz 1995)
67. İlham Dilman (İstanbul, 4 Kasım 1930-İstanbul, 17 Ocak 2003)
68. Adnan Güriz (Eskişehir, 1931-Ankara, 6 Haziran 2011)
69. Saffet Bilhan (Elazığ, 1934-Ankara, 5 Nisan 2005)
70. Tüten Anđ (doğ. 1935)
71. Yaman Örs (Ankara, 12 Ocak 1936-Ankara, 4 Ağustos 2016)
72. Hilmi Yavuz (doğ. İstanbul, 14 Nisan 1936)
73. Uluğ Nutku (Sivas-Zara, 1935-Mersin, 17 Kasım 2014)
74. İhsan Turgut (Elazığ, 1936-İzmir, 2013)
75. İoanna Kuçuradi (doğ. İstanbul, 4 Ekim 1936)
76. Önay Sözer (doğ. İstanbul, 1936)
77. Dursun Murat Çüçen (Erzurum, 1937-Ankara, 1997)
78. Süleyman Hayri Bolay (doğ. Konya-Ermenek, 1937)
79. Berent Enç (İstanbul, 24 Mayıs 1938-Wisconsin-Madison, 8 Ocak 2003)
80. Fahrettin Olguner (doğ. Afyonkarahisar, 1938)
81. Hüseyin Aydın (doğ. Antalya-Elmalı, 1938)
82. Mahmut Coşkun Değirmencioğlu (doğ. Tunceli-Hozat, 3 Haziran 1939)
83. Afşar Timuçin (doğ. Manisa-Akhisar, 31 Ağustos 1939)
84. Bedrettin Cömert (Samsun-Vezirköprü, 27 Eylül 1940-Ankara, 11 Temmuz 1978)
85. Necla Arat (doğ. İstanbul, 5 Ocak 1940)
86. Esin Kâhya (doğ. Ankara, 1941)
87. Osman Akın Etan (doğ. 1942)
88. Eyyüp Sanay (doğ. Ankara-Kızılcahamam-Otacı, 1942)
89. Harun Rızatepe (İstanbul, 16 Ocak 1942-İstanbul, 2006)
90. Hayrani Altıntaş (doğ. Konya-Akşehir, 28 Ağustos 1942)
91. Mehmet Naci Bolay (Konya-Ermenek, 10 Eylül 1942-Ankara, 19 Mayıs 2001)
92. Zeynep Davran (İstanbul, 1942-İstanbul, 15 Ekim 2014)
93. Mehmet Aydın (doğ. Elazığ-Gölköy, 20 Mart 1943)
94. Ekmeleddin Mehmet İhsanoğlu (doğ. Kahire, 26 Aralık 1943)

95. Doğan Özlem (doğ. İzmir, 29 Mart 1944)
96. Suat Füsün Akatlı (Altıok) (Ankara, 7 Mayıs 1944-İstanbul, 4 Temmuz 2010)
97. Ahmet Arslan (doğ. Şanlıurfa, 2 Şubat 1944)
98. Akın Ergüden (doğ. İzmir, 1944)
99. Ömer Naci Soykan (Rize, 10 Şubat 1945-İstanbul, 4 Aralık 2017)
100. Nejat Bozkurt (doğ. Ankara, 10 Ekim 1945)
101. Cemil Akdoğan (doğ. Kahramanmaraş, 1945)
102. Necmettin Tozlu (doğ. Gümüşhane, 1945)
103. Mahmut Kaya (doğ. Tokat-Artova, 1945)
104. Sara Çelik (doğ. İstanbul, 1945)
105. Suvar Kösearif (İstanbul, 1945-Ankara, 3 Şubat 1998)
106. Necip Taylan (doğ. Tekirdağ-Malkara-Yürücek, 4 Ocak 1946)
107. Şahin Yenişehirlioğlu (doğ. İzmir, 24 Ocak 1946)
108. Bilal Dindar (doğ. Ordu-Fatsa, 2 Mayıs 1946)
109. Atilla Erdemli (doğ. Mersin, 18 Temmuz 1946)
110. Fatma Pınar Canevi (doğ. Bursa, 1946)
111. Fehmi Baykan (doğ. Gaziantep-İslahiye, 1946)
112. Şaban Teoman Duralı (doğ. Zonguldak-Kozlu, 7 Şubat 1947)
113. Murtaza Korlaelçi (doğ. Kahramanmaraş, 22 Şubat 1947)
114. Ahmet İnam (doğ. Afyonkarahisar-Sandıklı, 15 Ağustos 1947)
115. Hacı Bekir Karlığa (doğ. Adıyaman-Besni, 1947)
116. Adnan A. Onart (doğ. İstanbul, 1947)
117. Hasan Şahin (doğ. Erzincan-Elmaköy, 5 Ocak 1948)
118. Şafak Hayri Ural (doğ. Ankara, 26 Ocak 1948)
119. Oruç Aruoba (doğ. Kocaeli-Karamürsel, 14 Temmuz 1948)
120. Hüsameddin Erdem (doğ. Ordu-Ünye, 20 Ocak 1949)
121. Arda Denkel (Ankara, 6 Temmuz 1949-İstanbul, 21 Mayıs 2000)
122. Tülin Bumin (doğ. Sivas, 1949)
123. Yasin Ceylan (doğ. Şanlıurfa, 15 Şubat 1950)
124. Gülnihal Küken (doğ. İstanbul, 16 Mayıs 1950)
125. Betül Çotuksöken (doğ. İstanbul, 26 Ağustos 1950)

126. Seyla Benhabib (doğ. İstanbul, 9 Eylül 1950)
127. Hasan Kâtipoğlu (Samsun-Bafra, 1950-Çorum, 29 Kasım 1995)
128. Hülya Yetişken (doğ. 1950)
129. İsmail H. Demirdöven (doğ. 1950)
130. İsmail Yakıt (doğ. Denizli-Tavas, 1950)
131. Mehmet Tahir Yaren (doğ. Erzincan-Kemah, 1950)
132. Mustafa Çağrı (doğ. Sivas-Şarkışla, 1950)
133. Ahmet Taylan Altuğ (doğ. Balıkesir-Burhaniye, 1950)
134. Yalçın Koç (doğ. Tokat, 1950)
135. Kenan Gürsoy (doğ. Ankara, 29 Aralık 1950)
136. Mehmet Akgün (doğ. Muğla-Köyceğiz-Toparlar, 5 Mayıs 1951)
137. Kasım Turhan (doğ. Afyonkarahisar, 9 Ocak 1952)
138. Recep Duran (doğ. Çanakkale, 1951)
139. Mehmet Bayraktar (doğ. Konya-Beyşehir-Bayavşar, 25 Şubat 1952)
140. Abdülkuddüs Bingöl (doğ. Erzurum-Tortum, 28 Mart 1952)
141. Turan Koç (doğ. Kayseri-Çivril Köyü, 3 Mayıs 1952)
142. Sabri Büyükdüvenci (Bursa, 2 Haziran 1952-Ankara, 7 Ekim 2015)
143. Zeki Özcan (doğ. Uşak, 18 Ağustos 1952)
144. Sadettin Elibol (doğ. Çankırı-Şabanözü, 1952)
145. Saffet Babür (doğ. 1952)
146. Alparslan Açıkgenç (doğ. Erzurum-Şenkaya, 24 Kasım 1952)
147. Veli Urhan (doğ. Manisa, 2 Kasım 1953)
148. Gürol İrzık (doğ. Denizli, 3 Haziran 1955)
149. Kazım Sarıkavak (doğ. Ankara-Kızılcahamam, 1956)
150. İlhan Kutluer (doğ. Çanakkale-Biga, 26 Haziran 1957)
151. Ahmet Cevizci (Bursa, 1959-Bursa, 1 Aralık 2014)



## DİZİN

### A

- Abdülhak Hâdi 71  
Abdulhan Ünlüsoy 512  
Abdullah Cevdet 28, 30, 35, 37, 119, 149  
Abdullah Kaygı 473  
Abdullah Manaz 465  
Abdullah Necati Akder 68, 69, 79, 80, 165, 181, 208, 351, 355, 357, 358, 384, 412, 441, 464, 518  
Abdullah Tümsek 508  
Abdurrahim Güzel 510  
Abdurrahman-ı Câmî 20  
Abdülhak Adnan Adıvar 90, 517  
Abdülhak Kemal Yörük 65  
Abdülhak Şinasi Hisar 122  
Abdülkadir Çüçen 98  
Abdülkerim Efendi 32  
Abdülkuddüs Bingöl 77, 86, 98, 101, 155, 463, 511, 522  
Abdülnâfi İffet Efendi 30  
Adnan Adam Onart 90, 98, 314, 449, 452, 462, 517  
Adnan Ayaz 508  
Adnan Güriz 65, 520  
Adolf Hitler 58, 306  
Afrika felsefesi 122  
Afsar Timuçin 74, 86, 446, 481, 482, 520  
Agâh Mazlum Bey 71  
Agâh Sırrı Levend 76  
Ahmet Arslan 20, 69, 77, 86, 109, 150, 159, 165, 245-195, 351, 357, 464, 489, 490, 521  
Ahmet Bayındır 512  
Ahmet Cevdet Paşa 27, 33, 92, 93, 153  
Ahmet Cevizci 493, 514, 522  
Ahmet Coşkun 479  
Ahmet Çapku 497  
Ahmet Erdem Çiftçi 504  
Ahmet Erhan Şekerci 508  
Ahmet Gainmagani Hezave 438  
Ahmet Hamdi Tanpınar 122, 203  
Ahmet Haşim 71, 429  
Ahmet İnam 77, 86, 108, 113, 144, 163, 164, 178, 343-354, 383, 443, 498, 499, 521  
Ahmet Kâmil Cihan 501  
Ahmet Kayacık 98, 498  
Ahmet Mithat Efendi 30, 35, 40, 80, 109, 120, 147  
Ahmet Nebil 38  
Ahmet Rıza 37, 118  
Ahmet Süheyl Ünver 90  
Ahmet Şuayip 35, 37, 38, 119-121, 417  
Ahmet Vefik Paşa 29, 32  
Ahmet Yayla 512  
Ahmet Yesevi 179  
Ahmet Yıldız 498  
Akın Ergüden 490, 521  
Akın Etan 86, 443, 520  
Aksiyon Felsefesi 123  
Alâeddîn Ali et-Tûsî 20  
Alâeddîn el-Esved 17  
Albert Camus 133, 205, 335  
Albert Einstein 142, 431, 432, 459  
Albert Gabriel 51  
Albert Malche 51, 52, 54, 55, 57

- Albert Manne 141  
 Alexius Bucher 70  
 Alfred Jules Ayer 451  
 Alfred Kühne 51  
 Ali Ağçakulu 513  
 Ali Asgar Kuşafar 444  
 Ali Başak Karatay 98  
 Ali Durusoy 92, 98, 108, 109  
 Ali Fuad 38  
 Ali Fuat Başgil 65  
 Ali Galip Gezgin 507  
 Ali Haydar 38, 45, 46, 51  
 Ali Haydar Altuğ 504  
 Ali Kuşçu 18, 19  
 Ali Osman Gündoğan 110, 511  
 Ali Sedat 29, 30, 92, 93  
 Ali Taşkın 498  
 Alim Yılmaz 490  
 Aliye Çınar 512  
 Alman Aydınlanması 361  
 Alman felsefesi 108, 141, 205, 372, 399, 436  
 Alman idealizmi 37, 118, 123  
 Alman Üniversitesi 41-43  
 Alparslan Açıkgenç 86, 96, 101, 108, 155, 513, 514, 522  
 Alper Türken 476  
 Alphonse de Lamartine 28  
 Alvin Plantinga 104  
 Amasyalı Müeyyedzâde 20  
 Amerikan felsefesi 114, 115, 124, 126  
 Anadolu İslâmı 144  
 Anadolu Mayası 144  
 Anadoluculuk 182  
 Anaksagoras 273, 274  
 Analitik felsefe 56, 60, 122, 124, 145, 346, 356, 462, 468, 483, 499, 503  
 Anar Gafarov 510  
 Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 74, 421, 447, 464  
 Annales Okulu 105  
 Ansiklopedistler 362  
 Araştırma: DTCF Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi 74  
 Arda Denkel 86, 111, 450, 503, 504, 521  
 Aristoteles 92, 93, 97, 107, 156-158, 163, 168, 170, 182, 187, 189, 212, 220, 221, 224, 225, 229, 302-304, 310, 311, 348, 362, 363, 369, 370, 414, 440, 446, 447, 455, 460, 463, 464, 473, 476, 477, 481, 489, 491, 496, 504, 506, 513  
 Aristoteles Mantığı 92, 93, 157  
 Arnold Gehlen 59, 120  
 Arnold Reymond 94  
 Arslan Turgut Kaynardağ 87, 455, 519  
 Arthur John Arbery 239, 240  
 Arthur Schopenhauer 36, 184, 467, 473  
 Asım Aliş Sağıroğlu 509  
 Aslan Slehu 512  
 Aslı Kayhan 481  
 Aslı Yazıcı 499  
 Âşık Paşa 17, 18  
 Ateizm 160, 166, 172, 173, 220, 224, 313, 314, 335, 336, 362, 380-382, 393, 394, 498  
 Atilla Arkan 497  
 Atilla Erdemli 86, 459, 521  
 Atina 277, 310  
 August Comte 37, 39, 174, 183, 206, 334, 361, 422, 446  
 Augustinus 271, 274

- Augustus de Morgan 93  
 Avni Başman 55, 433  
 Aydan Turanlı 499  
 Aydın Müftüoğlu 489  
 Aydın Sayılı 69, 79, 90, 118, 132,  
 164, 165, 351, 357, 358,  
 371, 449, 519  
 Aydın Topaloğlu 487  
 Aydınlanma 25, 27, 29, 34, 49, 53,  
 66, 74, 79, 80, 85, 86, 113,  
 121-123, 175, 303, 304,  
 359, 361, 398, 435, 449,  
 450, 453, 514  
 Aydınlanmacılık 27, 117, 118, 157  
*Aydınlık* 71  
 Aydınoğulları 17  
 Aygün Akyol 485  
 Ayhan Bıçak 496  
 Ayhan Sol 504  
 Aynur İlhan Tunç 498  
 Aysun Aydın 499  
 Ayşe Gül Çıvgın 514  
 Ayşe Serpil Bahadır 455  
 Ayşe Sıdika Oktay 508  
 Ayşegül Doğrucan 507  
 Aytakin Özel 98, 508  
 Ayten Aydın Koç 482  
 Aziz Mahmud Hüdâyî 22  
 Aziz Paul 273  
 Aziz Pavlus 257  
 Aziz Yardımlı 87
- B**
- Baba İlyâs el-Acemî 17  
 Baba Muhlis 17  
 Babanzâde Ahmet Naim 38, 42,  
 48, 51, 56, 57, 78, 80, 95,  
 101, 420, 421, 517  
 Baha Tevfik 30, 35, 36, 38, 41,  
 119, 123, 176
- Bahattin Yediyıldız 189  
 Banu Alan Sümer 512  
 Baron de Tott 254  
 Baruch Spinoza 143, 440, 455,  
 482  
 Bayram Ali Çetinkaya 485  
 Bayram Dalkılıç 502  
 Bedi Nuri 120  
 Bedi Ziya Egemen 68  
 Bedia Akarsu 66, 76, 79, 84, 85,  
 99, 118, 148, 189, 351,  
 382, 396-399, 401, 452,  
 454, 488, 505, 519  
 Bedrettin Cömert 84, 520  
 Behice Boran 68, 69, 201, 444  
 Belkis Temren 470  
 Berent Enç 132, 480, 520  
 Bergen Coşkun 505  
 Bergsonculuk 27, 37, 121, 122,  
 205, 206, 427, 433, 437  
 Bernard le Bolivier de Fontenelle  
 28  
 Bertrand Russell 451  
 Besim Fatih Dellaloğlu 492  
*Beşeriyet* 37  
 Beşiktaş Cemiyet-i İlmiyyesi 25  
 Beşir Fuad 35, 37, 118, 119, 120  
 Betül Çotuksöken 61, 86, 396-  
 404, 459, 504, 521  
*Beyânü'l-Hak* 36  
 Beytülhikme 75  
 Beyza Düşüngen Bilgin 438  
 Bezmi Nusret Kaygusuz 30  
 Bilal Dindar 86, 101, 494, 521  
 Bilal Kuşpınar 513  
 Bilge Kağan 187  
 Bilge Karasu 70, 84, 467, 468, 520  
*Bilgi Mecmuası* 38  
*Bilim ve Felsefe Metinleri* 74, 458,  
 476

- 1933 Üniversite Reformu 39, 48, 54, 56, 59, 60, 65, 80, 82, 84, 99, 461
- Birgül Gülmez Bozkurt 485
- Birikim* 74
- Blaise Pascal 229, 511
- Bohor İsrail 38
- Bulanık mantık 348
- Burhan Koroğlu 497
- Burhânüddin Merginâni 22
- Bülent Sönmez 502
- Büyük Anlatıların Sonu 115
- C**
- C. Stephen Evans 104
- Câbir b. Hayyân 456
- Cahid Şenel 491
- Cahit Tanyol 382, 438
- Carl Gustav Hempel 125, 431
- Celal A. Kanat 87
- Celâl Nuri 35
- Celal Türer 498
- Cemal Güzel 473
- Cemal Sena Olgun 119
- Cemal Süreya 73
- Cemal Yıldırım 76, 83, 84, 96, 98, 118, 151, 189, 347, 350, 351, 432, 458, 459, 519
- Cemil Akdoğan 77, 83, 521
- Cemil Meriç 425
- Cemil Sıdkı Zehavî 33, 517
- Cemiyet-i İlmiye-i Osmâniyye 27, 30, 31, 32
- Cemiyet-i Tedrisiye-i Osmâniyye 30
- Cengiz Çakmak 496
- Cengiz Çuhadar 498
- Ceride-i Felsefiyye* 38
- Ceride-i İlmiye-i Osmâniyye* 36
- Cevat Dursunoğlu 67, 68
- Cevdet Kılıç 485
- Cevher Şulul 479
- Cevriye Güneş Demir 512
- Charles Darwin 35, 119, 120, 364
- Charles Hartshorne 104
- Cihan Camcı 490
- Coğito* 74
- Coşkun Değirmencioğlu 49, 86, 101, 151, 192-217, 430, 480, 520
- Cürcânî 19, 21, 22
- Ç**
- Çandarlı Kara Halil 17
- Çetin Balanuye 490
- Çetin Türkyılmaz 473
- Çetin Veysel 471
- Çevri* 74, 515
- Çin felsefesi 122
- Çok değerli mantık 348, 476
- D**
- Dağarcık* 40
- Damat İbrahim Paşa 23, 24
- Daniş Navaro 505
- Dârülfünun Edebiyat Fakültesi Mecmuası* 71, 436
- Dârülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası* 71, 102, 423
- Dârülfünun-ı Osmânî 11, 39-46, 50, 418, 419, 422, 425, 429, 430, 433, 434
- Dârülfünun-ı Şâhâne 10, 33, 34, 422, 430
- Darüşşafaka Cemiyeti 398, 399
- Darüşşafaka Lisesi 398, 399, 504
- Darwinizm 35, 119, 120, 171, 364, 506
- David Hume 294, 361
- Dâvûd-i Kayserî 17, 408
- Dede Zaat Erkun 382

- Defterdâr Sarı Mehmed Efendi 25  
*Değirmen dergisi* 164  
 Deizm 238  
*Dergâh* 26, 36, 38, 64, 71, 75, 105, 121, 147, 148, 150, 151, 433, 469, 479, 496  
 Descartes 39, 91, 92, 144, 170, 171, 176, 178, 180, 184, 203, 220, 228, 229, 302, 311, 367, 434, 444, 445, 481, 482, 501  
 Descartescilik 27  
 Desiderius Erasmus 143, 389, 438  
 Din felsefesi 34, 89, 102-104, 147, 148, 152, 312, 339, 409, 428, 477, 486, 487, 498, 506, 510, 512, 513  
*Dîvân* 40, 74, 147  
 Doğan Özlem 86, 87, 98, 113, 114, 143, 454, 467, 488, 489, 505, 521  
*Doğu Batı* 22, 74, 151  
 Dr. Abdullah Cevdet 30  
 Dr. Edhem Necdet 35  
 Dr. Şefik Hüsnü 71  
*DTCF Dergisi* 74, 94, 441  
 Durmuş Hocaoğlu 506  
 Dursun Fakih 17  
 Dursun Murat Çüçen 69, 86, 98, 476, 520  
*Dün ve Bugün Felsefe* 74
- E**  
 Ebherî 21  
 Ebussuud Efendi 275  
 Eda Ülgen Kaya 473  
*Edebiyat-ı Umûmiye Mecmuası* 38  
 Edebiyât-ı Âliye Mektebi 34  
 Edmund Husserl 120, 173, 347, 442, 459, 460, 498, 499  
 Eflatun 170, 177, 220, 414, 425  
 Egzistansiyalizm 27, 173, 205, 360, 498  
 Eğitim felsefesi 148, 440, 458, 470, 491, 492, 512, 515  
 Ekin Kaynak İltar 507  
 Ekmeleddin Mehmet İhsanoğlu 90, 132, 520  
 Ekmelüddin el-Bâbertî 22  
 Elif Çırakman 499  
 Elife Kılıç 496  
 el-Kâtibi 21  
 Elmahlı Hamdi Yazır 48, 229, 517  
 Elvan Çelebi 17  
 Emel Koç 509  
 Êmile Boirac 95  
 Êmile Boutroux 189, 190, 477, 478, 506  
 Êmile Durkheim 173, 174, 206, 430  
 Êmile Meyerson 69  
 Emir Çelebi 503  
 Emir Hasan Ülger 499  
 Emmanuel Leroux 102  
 Emrah Akdeniz 512  
 Emrullah Efendi 38, 39, 40, 80, 81, 418, 419, 422, 483  
 Encümen-i Daniş 27  
 Encümen-i Teftiş ve Muayene Heyeti 27  
 Enerjetizm 72, 119  
 Enver Paşa 42  
 Enver Uysal 479  
 Erdal Baykan 502  
 Erdal Cengiz 499  
 Erich Rothacher 59  
*Erkenntnis* 424, 431, 432  
 Erkut Sezgin 87, 450  
 Ernst Heachel 36  
 Ernst Hirsch 65  
 Ernst Mach 493

- Ernst von Aster 59, 60, 65-67, 73, 82, 83, 95, 96, 99, 397, 424, 425, 427, 428, 436, 442, 451, 452
- Erol Güngör 382
- Ertuğrul Rufayı Turan 499
- Erwin Rosenthal 239
- Erzurumlu İbrahim Hakki 218, 220-222, 485
- Esin Kâhya 69, 77, 86, 90, 165, 482, 483, 520
- Estetik 57, 84, 94, 95, 152, 184, 383, 417, 435, 454, 455, 481, 493, 500
- Eş'arî 21
- Ethem Cebecioğlu 485
- Ethem Nejdet 37
- Ethem Ruhi Fığlalı 209
- Etienne Gilson 243
- Eva de Vitray Meyerovitch 204, 209, 481
- Evkâf-ı Hümâyün Nezâreti 9
- Evolisyonizm 171
- Evrincilik 27, 35, 433
- Eyüp Ali Kılıçaslan 490
- Eyüp Çoraklı 496
- Eyüp Şahin 485
- Eyyüp Sanay 101, 463, 484, 520
- F**
- Fahreddin er-Râzi 470
- Fahrettin Korkmaz 486
- Fahrettin Olguner 86, 101, 378, 461, 479, 520
- Fârâbî 92, 97, 100, 144, 157, 171, 172, 182, 187, 212, 220, 223, 227, 229, 308, 349, 413, 419, 432, 439, 448, 460, 461, 464, 465, 469-471, 479, 485-489, 507, 509, 511
- Faruk Nafiz Çamlıbel 72
- Faruk Öztürk 512
- Fatih Aydın 508
- Fatih Külliyesi 19
- Fatih Medreseleri 29
- Fatih Özkan 498
- Fatih Sultan Mehmed 19, 22, 23
- Fatih Taştan 504
- Fatih Toktaş 491
- Fatma Âliye Hanım 33
- Fatma Berna Ülner 473
- Fatma Pınar Canevi 77, 86, 163, 494, 521
- Fatma Zehra Pattabanoğlu 497
- Faydacılık 489
- Fazlur Rahman 487, 513, 514
- Fehmi Baykan 521
- Felsefe Arkivi* 66, 73, 74, 83, 94, 149
- Felsefe Dergisi* 74
- Felsefe Derneği 11, 75, 76, 77, 78, 163, 164, 214
- Felsefe Dünyası* 74, 78, 149, 228, 400, 447, 478, 505
- Felsefe Enstitüsü 68
- Felsefe Mecmuası* 38
- Felsefe Semineri* 69, 73
- Felsefe Tartışmaları* 74, 450, 451, 484, 488, 490, 503, 504
- Felsefe Tercümelere* 73
- Felsefe ve İctimaiyyat Mecmuası* 76
- Felsefe Yazın* 75
- Felsefe Yıllığı* 72, 94, 439
- Felsefe Zümresi 68
- Felsefeciler Derneği 75, 78
- Felsefelogos* 74
- Felsefî Antropoloji 27, 84, 120, 123, 351, 396, 443, 472
- Felsefî İdealizm 123, 198
- Fenomenoloji 27, 83, 120, 123, 145, 157, 443, 475

- Ferit Kam 44, 56, 122, 182  
 Fethullah eş-Şirvânî 18  
 Feyza Şule Güngör 512  
 Fikret Orman 512  
 Fikri Gül 493  
 Filibeli Ahmet Hilmi 36, 40, 80, 122, 149  
 Fiona Gail Tomkinson 476  
 Formel mantık 95  
 Francis Bacon 172, 173, 178, 184  
 Francis Fukuyama 115, 128  
 François Fénelon 28, 29, 149  
 Frankfurt Okulu 68, 105, 123  
 Fransız Aydınlanması 361, 362, 450  
 Fransız Devrimi 27  
 Fransız Pozitivizmi 118  
 Fransız Sosyoloji Akımı 36  
 Fransız Yapısalcılığı 123  
 Franz Schmidt 42, 43  
 Freytag von Löringhoff 59  
 Friedrich Hegel 82, 102, 134, 138, 156, 170, 171, 178, 184, 187, 206, 210, 213, 346, 446, 447, 467, 476, 477, 493  
 Friedrich Hölderling 113  
 Friedrich Nietzsche 133, 170, 228, 345, 438, 447, 448, 473, 478, 479, 499, 500  
 Friedrich Schelling 184, 492, 493  
 Friedrich Schiller 433  
 Fuat Kavukçu 479  
 Fuat Köprülü 57, 121, 432  
 Fuat Sezgin 84, 85, 132, 456, 457, 519  
 Fulya Bayraktar 498  
 Fuzzy logic 348  
 Füsün Altıok Akatlı 69, 70, 76, 437, 521
- G**  
 Galatasaray Sultânisi 80, 420  
 Galileo Galilei 303, 304, 322, 325  
 Galip Türcan 507  
 Galip Velio 499  
 Gamze Kanımdan 473  
 Gaye Berk 490  
 Gazzâlî 19, 21, 29, 98, 144, 168, 172, 182, 224, 225, 228, 307, 313, 314, 387, 419, 465, 466, 470, 477, 491, 495, 497, 508, 511  
 Gelenbevi 30, 511  
 George Boole 93  
 George Edward Moor 345  
 George Gurvitch 207  
 George Orwell 131  
 George Sarton 90, 449  
 Georges Dumézil 50, 51  
 Georges Gusdorf 155  
 Gerhard Kessler 57  
 Germiyanoğulları 17  
 Geyikli Baba 17, 440  
 Gıyaseddin Keyhüsrev 17  
 Gotlob Frege 369  
 Gottfried Leibniz 93, 176, 177, 178, 187, 369, 438, 452, 477, 482  
 Gökhan Barış Bağcı 462  
 Gökhan Murteza 496  
 Gönül felsefesi 144  
 Guçmurat Soltanmuradov 464  
 Gühanım Gürbüz 512  
 Gülnihal Küken 491  
 Gülriz Özkök 473  
 Gülşah Namlı Türkmen 499  
 Günther Jacobi 43  
 Gürbüz Deniz 485  
 Gürol Irzık 522  
 Güven Özdoğruyan 499  
 Güven Savaş Kızıltan 473

## H

- H. Tuğrul Sargın 87  
 Hacı Bekir Karlığa 86, 101, 102, 230, 378, 461, 496, 521  
 Hacı Ömer Özden 486  
 Hâfız 237  
 Hakan Coşar 485  
 Hakan Poyraz 509  
 Halide Yenen 508  
 Halil Kayıkçı 498  
 Halil Nimetullah Öztürk 16, 48, 50, 51, 56, 78, 80, 422, 423, 517  
 Halil Rahman Açar 499  
 Halil Vehbi Eralp 16, 57, 66, 73, 79, 84, 93-97, 109, 358, 382, 396, 431, 432, 445, 451, 461, 518  
*Halka Doğru* 38  
 Hamdi Onay 501  
 Hamdi Rağıp Atademir 68, 69, 79, 80, 97, 153, 154, 163, 168, 194, 214, 215, 332, 338, 446, 447, 477, 513, 518  
 Hamdi Yazır 48, 185, 229, 517  
 Hamide Topçuoğlu 65  
 Hamidoğulları 17  
 Hans Freyer 59, 60, 120  
 Hans Reichenbach 57, 59, 60, 62, 82, 83, 94-96, 346, 397, 424, 431, 432, 437, 445  
 Harald Höfding 102  
*Hareket* 73, 425  
 Harun Anay 491  
 Harun Rızatepe 87, 483, 484, 520  
 Harun Tepe 473  
 Hasan Akkanat 510  
 Hasan Âli Yücel 48, 63, 79, 94, 95, 110, 133, 434, 435, 444, 518  
 Hasan Aslan 499  
 Hasan Ayık 98  
 Hasan Basri Çantay 229  
 Hasan Basri Yel 487  
 Hasan Çağatay 462  
 Hasan Çiçek 498  
 Hasan Hüseyin Bircan 508  
 Hasan Kâtipoğlu 86, 101, 155, 331, 464, 506, 522  
 Hasan Şahin 86, 101, 155, 377, 464, 501, 521  
 Hasan Tanrıverdi 503  
 Hasan Ünder 470  
 Hasan Yücel Başdemir 498  
 Hasibe Çetin 511, 512  
 Hatemi Seniğ Sarp 63, 72, 76, 87, 95, 518  
 Hatice Özihuntürk 473  
 Hayrani Altıntaş 86, 101, 102, 218-232, 484, 520  
 Hayrettin Karadeniz 503  
 Hayrettin Ökçesiz 65  
 Heinz Heimsoeth 59, 60, 65, 66, 120, 428, 429, 459  
 Hekim Salih Efendi 32  
 Hellmut Ritter 59  
 Henri Bergson 39, 82, 107, 113, 121, 122, 170, 175, 206, 417, 424, 427, 428, 444, 447, 448  
 Henri Poincaré 43, 94  
 Henry Eugenie Corbin 103, 269, 270  
 Henry Dumery 103, 104  
 Herakleitos 273  
 Herbert Marcuse 107  
 Hermann Wein 59, 120  
 Hermeneutik 123, 134, 488  
 Hermes 184  
 Hidayet Peker 479  
*Hikmet* 30, 32, 34, 36, 40, 44



- Hikmet Sadık 57  
 Hikmet Ünlü 473  
*Hilafiyât* 20  
 Hilmi Yavuz 86, 474, 475, 520  
 Hilmi Ziya Ülken 16, 35, 41, 48, 57, 63, 66, 71-76, 79, 80, 84, 94-101, 120, 153-156, 163, 167, 168, 178, 181, 182, 192, 194, 195, 198-203, 207, 208, 213-216, 223, 227, 230, 231, 299, 331, 332, 338, 383, 384, 396, 412, 414, 432, 438, 441, 448, 450, 460, 463, 480, 481, 484, 518  
 Hint felsefesi 122, 196, 197  
 Hippolyte Taine 37  
 Historizm 107  
 Hoca Tahsin Efendi 30, 32  
 Hocazâde Muslihuddîn Mustafa 20  
 Hossein Sadri 473  
 Hülâgü Han 18  
 Hülya Altunya 98  
 Hümanizm 65, 68, 117, 182, 515  
 Hüsameddin Erdem 86, 101, 375-395, 477, 502, 521  
 Hüseyin Aydın 77, 86, 101, 478, 520  
 Hüseyin Aykut 509  
 Hüseyin Batuhan 66, 84, 96, 97, 357, 445, 451, 452, 462, 490, 503, 519  
 Hüseyin Cahit 37, 40, 80, 121, 122, 517  
 Hüseyin Çaldak 511  
 Hüseyin Gazi Topdemir 90, 95, 148, 165, 458, 483  
 Hüseyin Pala 503  
 Hüseyin Sarıoğlu 491  
 Hüseyin Subhi Erdem 511
- I  
 Immanuel Kant 39, 59, 65, 66, 106, 134, 138, 156, 170, 171, 173, 175-177, 206, 213, 337, 338, 346, 397, 413, 424, 429, 430, 433, 434, 437, 443, 446, 447, 453, 474, 477, 482, 486-489, 495, 502  
*Impetus* 74  
 Isaac Newton 158, 302, 362, 363  
 Işık Özgündoğdu 473
- İ  
 İbn Haldûn 105, 172, 332, 439, 484, 489  
 İbn Miskeveyh 319  
 İbn Rüşd 172, 184, 225, 310, 349, 380, 439, 497  
 İbn Sinâ 21, 92, 100, 107, 114, 171, 172, 182, 187, 218, 219, 220, 221, 223, 226, 227, 228, 349, 413, 422, 439, 440, 469, 479, 483, 485, 486, 507, 508, 514  
 İbrahim Ağâh Çubukçu 84, 101, 102, 194, 230, 414, 465, 470, 519  
 İbrahim Çapak 98, 508  
 İbrahim Çetintaş 510  
 İbrâhim el-Halebî 20  
 İbrahim Emiroğlu 98, 487  
 İbrahim Maraş 485  
 İbrahim Müteferrika 24  
 İbrahim Özdemir 504  
 İbrahim Sarmış 504  
 İbrahim Sezgül 503  
 İbrahim Soner Özdemir 499  
 İcî 22  
*İçtihad* 35

- İçtimaiyat* 36, 37, 45, 46, 50, 52,  
64, 72, 76, 118, 430, 439  
 İdealizm 118, 121-123, 198, 205,  
208, 437  
 İdeolojiler Çağı 49  
 İdris peygamber 184  
 İhsan Fazlıoğlu 496  
 İhsan Turgut 86, 101, 155, 205,  
463, 471, 520  
 İkinci Abdülhamid 34  
 İkinci Mahmud 26, 305, 308  
 İlerlemecilik 117  
 İlhan Kutluer 102, 522  
 İlker Altunbaşak 505  
 İmmoralizm 123  
 İnebahtı (Lepanto) Deniz Savaşı 23  
 İngiliz felsefesi 108, 487  
*İnsâniyet* 36, 37  
 İoanna Kuçuradi 70, 76, 77, 86,  
132, 472, 474, 520  
 İrfan Görkaş 502, 503  
 İshak Arslan 497  
 İshak Özgel 507  
*İskendernâme* 19  
 İslâm felsefesi 9, 11, 56, 64, 73,  
84, 85, 97, 99-102, 111,  
137, 165, 218-220, 225-  
230, 296, 307, 308, 310-  
313, 382, 383, 408, 418,  
420, 421, 441, 443, 464,  
465, 469, 485, 496  
*İslâm Mecmuası* 38  
 İslâm Tarih Sanat ve Kültür Araş-  
tırma Merkezi 91  
 İslâm Tetkikleri Enstitüsü 55, 419,  
421, 429  
*İslâmî Araştırmalar* 74  
 İsmail Çetin 479  
 İsmail Demirdöven 70  
 İsmail Erdoğan 510  
 İsmail Fenni Ertuğrul 36, 122  
 İsmail Ferruh Efendi 25  
 İsmail H. Demirdöven 70, 473, 522  
 İsmail Habib Sevük 29  
 İsmail Hakkı İzmirli 55, 78, 80, 95,  
101, 122, 417, 418, 517  
 İsmail Hanoğlu 485  
 İsmail Köz 97, 98, 159, 478, 508  
 İsmail Latif Hacınebioğlu 98  
 İsmail Serin 504  
 İsmail Taş 479  
 İsmail Tunalı 15, 77, 79, 84, 100,  
306, 355, 357, 360, 372,  
382, 383, 454, 455, 488,  
492, 501, 519  
 İsmail Yakıt 86, 101, 506, 522  
 İsmail Yücedağ 508  
 İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu 37, 38,  
46, 49, 50, 51, 56, 57, 61,  
69, 73, 80, 121, 122, 491  
 İstanbul Dârülfünunu 39, 46, 50-55,  
61, 62, 103, 419, 420, 421,  
428, 432, 433, 436, 441  
*İş Mecmuası* 213  
*İş ve Düşünce* 73  
*İştirak* 36, 37  
 İştirakçi Hüseyin Hilmi 36, 37  
 İttihad ve Terakki Cemiyeti 37, 124  
 İzmirli İsmail Hakkı 33, 38, 40, 44,  
45, 50, 51, 57, 93, 418  
 J  
 Japon felsefesi 122  
 Jean Jacques Rousseau 29, 117,  
427, 434  
 Jean Paul Sartre 133, 155, 173,  
179, 204, 205, 335, 467,  
470, 509, 512  
 Jean Racine 28  
 Joachim Ritter 59, 60, 65, 66, 120,  
451, 452  
 Johann Gottlieb Fichte 182

- Johann Wolfgang von Goethe 182  
 John Dewey 51, 171, 433  
 John Hick 104  
 John Locke 172, 172, 177, 359, 361, 477  
 John Stuart Mill 124  
 Josef Stalin 191, 467  
 Jön Türkler 28, 118, 361
- K**  
 Kâdızâde Mehmet Efendi 22  
*Kadro* 73, 169  
 Kamuran Birand 79, 194, 438, 450, 519  
 Kanuni Sultan Süleyman 23  
 Kara Hoca 17  
 Karabâği 20, 150  
 Karl Jaspers 172, 184, 206, 335  
 Karl Marks 39, 107, 173, 179, 228, 317, 322, 337, 346, 447  
 Karl Popper 172, 347  
 Kasım Küçükakal 514, 515  
 Kasım Turhan 86, 102, 522  
 Kasirîzâde Mehmed Emîn Üsküdâri 20  
 Kâtip Çelebi 22, 29, 150, 164, 303, 332, 338, 421, 457, 497  
*Kayıt* 75, 473  
 Kazanlı Halim Sâbit 38  
 Kazanlı Musa Akyiğit 35  
 Kazım Sarıkavak 491  
 Kazım Yıldırım 461  
 Kemal Göz 485  
 Kemal Sözen 495  
 Kemalpaşazâde 20, 178, 489  
 Kenan Gürsoy 16, 69, 77, 86, 106, 155, 204, 362, 463, 483, 508, 509, 514, 522  
 Kenan Rifâi 208, 209, 210, 211, 509  
 Kenan Yakupoğlu 497  
 Kerim Erim 55, 72, 76, 94  
 Kethüdazâde Mehmet Ârif 25  
*Kirkambar* 40  
 Kıta Avrupa felsefesi 122, 145, 152, 436, 499  
 Kivameddin Burslan 432, 439, 518  
 Kimyager Derviş Paşa 32  
 Kindi 172, 184, 308, 491, 508  
 Klasik mantık 92-94, 97-99, 153, 156, 369, 463  
*Koçi Bey Lâyhâsı* 25  
 Komaruddin Hidayat 490  
 Komünizm 362  
 Konya Felsefi Okulu 72  
 Kopernik Devrimi 364  
 Kozmopolitizm 117  
 Köseadağ Savaşı 17  
 Krikor Kumaryan 28, 29, 147, 149  
 Kristof Kolomb 142, 458  
 Kubilay Aysevener 493  
 Kumral Abdal 17  
 Kurt Lewin 431  
 Kurtuluş Dinçer 473  
*Kutadgubilig* 52, 75, 147, 432, 496  
 Kutbeddin-i Şirâzi 18  
*Kutlu Bilgi* 429  
 Kutsi Kahveci 511  
 Küçük Ali Kahveci 503  
*Küçük Mecmua* 38  
 Kültür felsefesi 488, 505  
 Kütüphane-i İctihad ve Matbaası 35
- L**  
 Lale Devri 23, 24  
*Lapsus* 75  
 Levent Bayraktar 493  
 Levent Kavas 499  
 Lévy Bruhl 161, 423, 430  
 Lojistik mantık 157

- Louis Bazin 198, 200  
 Ludmila Smanbekova 496  
 Ludwig Büchner 175  
 Ludwig van Beethoven 372  
 Ludwig Wittgenstein 123, 345, 468, 472, 492, 502, 504, 513, 515
- M**
- M. Âmin Abdullah 513  
 M. Medar Atıcı 459  
 M. Necip Görgün 497  
 Macit Gökberk 16, 57, 60, 66, 73, 76, 79-85, 94, 96, 99, 100, 118, 120, 144, 147, 149, 306, 351, 357, 372, 382, 396-398, 424, 425, 431, 445, 446, 475, 481, 518
- Mahfil* 36  
 Mahmut Kaya 86, 100, 101, 461, 490, 521  
 Mantıkçı Pozitivizm 112, 164, 345  
 Marksizm 27, 65, 119, 123, 393  
 Martin Heidegger 58, 123, 134, 170, 184, 206, 336, 337, 476, 499, 513, 514  
 Materyalizm 27, 28, 35, 36, 119, 179, 197, 229, 433  
 Mâtüridi 21, 501  
 Mauris Blondel 206  
 Max Bonnafous 46  
 Mazhar Şevket İpşiroğlu 79, 84, 120, 396, 424, 518  
 Meclis-i Kebîr-i Maârif 27  
*Mecmûa-i Fünûn* 30, 31  
 Mecmû-i Ulûm 30  
 Mediha Berkes 68  
 Medrese-i Mütihassısın 44  
 Mehmet Karasan 57, 68, 79, 80, 82, 180, 194, 203, 215, 338, 443, 446, 518  
 Mehmet Akgün 86, 97, 155, 333, 464, 522  
 Mehmet Âkif Ersoy 180, 229, 232, 334, 383, 433  
 Mehmet Ali Şevki 36  
 Mehmet Ali Ayni 44, 48, 50, 55, 61, 78, 80, 101, 121, 122, 419, 420, 517  
 Mehmet Ârif 25, 102  
 Mehmet Aydın 77, 86, 96, 101, 103, 233-244, 409, 486, 520  
 Mehmet Bayraktar 86, 96, 101, 102, 104, 405-415, 510, 522  
 Mehmet Cavit Bey 35, 417  
 Mehmet Cüneyt Kaya 491  
 Mehmet Emin Erişirgil 37, 38, 40, 41, 48, 49, 61, 62, 63, 68, 71, 72, 79, 80, 121, 181, 433, 518  
 Mehmet Fatih Doğrucan 507  
 Mehmet Fatih Gökmen 90  
 Mehmet İzzet 10, 16, 38, 45, 48, 49, 51, 52, 67, 79-81, 102, 123, 150, 151, 181, 193, 195, 197-203, 207, 208, 213-216, 351, 423, 430, 436, 480, 481, 518  
 Mehmet Kasım Özgen 501  
 Mehmet Kuyurtar 489  
 Mehmet Naci Bolay 86, 98, 101, 155, 170, 463, 485, 486, 520  
 Mehmet Nesim Doru 510  
 Mehmet Sait Özervarlı 508  
 Mehmet Servet Berk 63, 75  
 Mehmet Şemsettin Günaltay 48, 51, 425, 517  
 Mehmet Şemsettin Yalıtıkaya 48, 72  
 Mehmet Tahir Yaren 86, 97, 98, 101, 155, 464, 508, 522

- Mehmet Türkeri 487  
 Mehmet Vural 13, 510  
 Mehmet Zekeriya Sertel 38  
 Mekteb-i Mülkiye 33, 39, 419  
 Mekteb-i Sultânî 33, 39  
 Melek Dosay 69, 90, 458, 483  
 Melekpaşazâde Arif Efendi 25  
 Memduh Süleyman 35, 38, 102  
 Merâğa Okulu 17, 18  
 Meral Işıldak 493  
 Meriç Bilgin 505  
 Meriç Pehlivan 507  
 Meslek-i İçtimai 36  
 Mestçizâde 20, 109  
 Meşşâilik 21, 107, 310, 311  
*Meşveret* 37  
 Metin Bal 512  
 Metin Coşar 499  
 Metin Yasa 104  
 Mevlânâ 144, 219, 303, 422, 435, 507  
 Mevlüt Albayrak 487  
 Mevlüt Uyanık 485  
 Michael Cook 263  
 Michel de Montaigne 113  
*Mührap* 26, 71, 121, 148, 433  
 Milli Akıl 186, 187  
*Millî Mecmuâ* 71, 426, 439  
 Mine Kaya Keha 511  
 Miraç Katircioğlu 80, 519  
 Modern Mantık 93, 99, 369, 452, 462, 513  
 Mollâ Câmî 19  
 Montesquieu 29, 117  
 Montgomery Watt 238, 240, 241, 486  
 Moralizm 36  
 Muallim-i Sâni 157  
*Muallimler Mecmuası* 62  
 Muhammed Hamidullah 202, 204  
 Muhammed Tâvî et-Tancı 465, 469  
 Muhammet Enes Kala 498  
 Muhittin Macit 497  
 Muhsin Balakbabalar 438  
 Muhsin Yılmaz 512  
 Muhsin-i Kayserî 17  
 Mukadder Özgeç 399  
 Murat Demirkol 510  
 Murat Kelikli 496  
 Murtaza Korlaelçi 77, 86, 97, 101, 155, 164, 329-342, 463, 497, 498, 521  
 Musa Duman 499  
 Mustafa Çağrıncı 86, 101, 102, 507, 522  
 Mustafa Kaan Özkan 512  
 Mustafa M. Dağlı 499  
 Mustafa Namık Çankı 87, 425, 517  
 Mustafa Necip Yılmaz 508  
 Mustafa Rahmi Balaban 87, 518  
 Mustafa Reşit Paşa 37, 109, 334  
 Mustafa Şekip Tunç 36, 49, 51, 57, 66, 71, 76, 79-82, 102, 103, 121, 229, 396, 427, 428, 485, 517  
 Mustafa Ülger 485  
 Mustafa Yıldırım 511  
 Mustafa Yıldız 501  
 Muzaffer Sancar 382  
 Muzaffer Şerif Başoğlu 48, 68, 73  
 Mübahat Türker Küyel 69, 70, 84, 97, 98, 102, 107, 109, 132, 165, 181, 189, 230, 357, 384, 412, 464, 465, 483, 489, 519  
 Müfit Selim Saruhan 485  
 Mühendishane-i Bahr-i/Berr-i Hümayun 25  
 Müneccimbaşı Osman Efendi 32  
 Münif Paşa 28, 30, 31, 65

## N

Naci Fikret Baştaç 72, 119, 123  
 Naci İspir 511  
 Naim Şahin 502  
 Nakip el-Attas 513  
 Namdar Rahmi Karatay 72, 119  
 Narime Marancı 502  
 Nasir Hüseyinî 510  
 Natüralizm 123, 171  
 Nazım Hasırcı 98, 508  
 Nazım Hikmet 71, 466  
 Naziler 61  
 Nazlı İnönü 502  
 Necati Murat Omay 496  
 Necati Öner 10, 16, 74, 77, 84, 85,  
 93, 97-99, 153-166, 181,  
 182, 189, 214, 215, 230,  
 331-333, 338, 348, 357,  
 384, 412, 438, 462-464,  
 472, 478, 484, 485, 497,  
 500, 501, 506, 508, 511,  
 513, 519  
 Necip Fazıl Kısakürek 122, 175, 383  
 Necip Taylan 86, 101, 102, 296-  
 318, 494, 495, 521  
 Necla Arat 77, 86, 101, 141, 454,  
 520  
 Necmeddin Sadak Bey 38, 51  
 Necmettin Pehlivan 97  
 Necmettin Tozlu 86, 491, 521  
 Necmi Derin 485  
 Nejdet Durak 507  
 Neo Pozitivizm 107  
 Nermi Uygur 16, 66, 76, 79, 84,  
 85, 111, 113, 118, 120,  
 144, 350, 351, 357, 372,  
 382, 383, 397-401, 404,  
 429, 459, 460, 488, 495,  
 504, 505, 519  
 Nermin Yavlal 473

Nesrin Kale 470  
 Neşet Çağatay 236  
 Neşet Toku 97  
 Nevşehirli Damat İbrahim Paşa 24  
 Nevzat Can 511  
 Nezihe Araz 210, 212  
 Nicolai Hartmann 36, 82, 84, 107,  
 120, 173, 351, 372, 442,  
 443, 454  
 Nicolaus Kopernik 364  
 Nihal Petek 514  
 Nihal Petek Boyacı Gülenç 514  
 Nihat Keklik 73, 84, 85, 97-101, 331,  
 332, 382, 413, 414, 438,  
 460, 479, 491, 496, 519  
 Nil Avcı 504  
 Nimet Bey 38, 46  
 Niyazi Berkes 10, 68, 69  
 Niyazi Hüsnü 57  
 Niyazi Öktem 65  
 Nizâmeddin el-Bircendi 18  
 Nizamettin Ali 71  
 Nizâm-ı Cedid 25  
 Norwood Russell Hanson 125  
 Nur Yeliz Gülcan 504  
 Nurettin Topçu 64, 73, 94, 123,  
 206, 298, 518  
 Nurettin Şazi Kösemihal 48, 382  
 Nurettin Yılmaz 501  
 Nuri Adıgüzel 510  
 Nurten Gökalp 511  
 Nurullah Ataç 73  
 Nusret Şükrü Hızır 16, 48, 57, 60,  
 68, 69, 76, 77, 79, 83, 94,  
 96, 156, 350, 351, 355,  
 357, 431, 432, 437, 518  
 O  
 Oğün Ürek 473  
 Oğuz Atay 113

Olivier Lacombe 68, 69, 192, 195-198, 200, 201, 204, 207, 444, 480, 481  
 Omer Buyse 51  
 Orhan Bey 17  
 Orhan Hançerlioğlu 87, 519  
 Orhan Münir Çağıl 65, 425, 447, 519  
 Orhan Sadeddin Bergsan 16, 48, 51, 52, 57, 67, 72, 75, 79, 80, 151, 436, 518  
 Orhan Türkdoğan 68  
 Ortaga y Gasset 115  
 Oruç Aruoba 76, 87, 473, 502, 521  
 Osman Caner Taslaman 495  
 Osman Gazi 17  
 Osman Kafadar 470  
 Osman Mutluel 485  
 Osman Pazarlı 79, 298, 434, 518  
 Osman Zahid Çiftçi 503  
 Osmanlı Gazzâliciliği 19  
 Osmanlı Sosyalist Fırkası 36  
 Osmanoğulları 17

## Ö

Ömer Bozkurt 485  
 Ömer Faruk Akyol 505  
 Ömer Lütfü Barkan 48  
 Ömer Mahir Alper 497  
 Ömer Naci Soykan 86, 111, 178, 454, 492, 521  
 Ömer Tolğay 495  
 Önay Sözer 86, 120, 446, 475, 520  
 Önder Bilgin 498  
 Örsan K. Öymen 499  
 Özcan Kavasodđlu Yalçın 489  
 Özgüç Güven 502  
 Özkan Gözel 509  
 Özne 75

## P

Pasquele Gallupi 29, 30, 93  
 Paul Hugo Hensel 431  
 Paul Tillich 104  
 Peyami Safa 113, 121, 122, 180  
 Philippe Schwartz 52  
*Piyano* 35  
 Platon 114, 212, 225, 303, 310, 311, 396, 445, 446, 468, 472, 479, 492, 493, 494, 514, 515  
 Porphyrios 97, 447  
 Postmodernizm 123, 128, 134, 360, 515  
 Postyapısalcılık 123  
 Pozitivizm 27, 28, 35, 36, 37, 62, 63, 69, 82, 98, 107, 118, 121, 123, 124, 145, 157, 183, 205, 228, 229, 314, 345, 372, 392, 393, 422, 433, 493, 501, 502  
 Pragmatizm 27, 5, 123, 433, 489  
 Prens Sabahattin 36

## R

Rahmi Karakuş 502  
 Raif Necdet 36  
 Rainer Maria Rilke 113, 468  
 Ramazan Ertürk 104  
 Rami Ayas 209, 487  
 Rasih Güven 96  
 Rasyonalizm 29, 157, 305  
 Recep Duran 20, 69, 109, 152, 165, 464  
 Reformasyon Çağı 25  
 Remzi Demir 69, 90, 458, 483  
*Resimli Ay* 71  
 Reşat Levent Aysever 477  
 Reşat Nuri 71, 95  
 Reşit Galip 53

- Rıza Tevfik Bölükbaşı 35, 37, 41, 42, 45, 80, 95, 113, 119, 121, 215, 417, 517
- Richard Honig 65
- Richard Swinburne 104
- Richard von Mises 431
- Rifat Okudan 507
- Roger Arnaldez 201, 218, 221, 222, 223, 485, 494, 506, 510
- Romantizm 27, 437
- Rönesans 19, 25, 53, 117, 144, 302, 382, 394, 477
- Rudolf Bultmann 104
- Rudolf Carnap 94
- Rudolf Graf 66
- Ruhçuluk 122, 157
- Rus Devrimi 362
- Rüştü Uzel 55
- S**
- Sa'y ve Tettebbu* 36
- Sabahattin Eyüpoğlu 73
- Sabri Büyükdüvenci 86, 511, 522
- Sabri Özbaydar 382
- Sabuncuzâde 254
- Sadettin Elibol 87, 522
- Sadık Rifat Paşa 188
- Sadık Türker 98, 496
- Sâdi 237
- Sadrazam Keçecizâde Fuad Paşa 32
- Sadrazam Sait Paşa 33
- Sadreddin Celal 71
- Sadri Ertem 63
- Sadri Maksudi Arsal 65
- Saffet Babür 70, 86, 505, 522
- Saffet Bilhan 77, 84, 101, 201, 202, 470, 520
- Saffet Paşa 32
- Safiye Erol 212
- Saint Simon 361
- Salih Sabri Yavuz 508
- Salih Zeki 30, 37, 38, 43, 90, 94, 95, 449
- Samih Rifat 122
- Sâmiha Ayverdi 209, 210, 211, 212, 213, 214, 481
- Samuel Huntington 128
- Sanayi Devrimi 25, 53
- Sara Çelik 471, 521
- Saul Kripke 126
- Sebilürreşad* 36, 420
- Sedat Yazıcı 499
- Selahaddin Enis 123
- Selahattin Hilav 84, 87, 149, 466, 488, 519
- Selma Aydın Bayram 504
- Selmin Erdem 382
- Selmin Evrim 48, 382
- Semâniye Medreseleri 22
- Sembolik Mantuk 93, 94, 96, 98, 369, 462
- Semerkant Okulu 17, 18
- Semiha Akıncı 462
- Semiha Cemâl 518
- Semra Uçar 502
- Sengün Meltem Acar Vanleene 512
- Serhat Tuna 505
- Servet Gözetlik 499
- Servet-i Fünûn 37, 118
- Sevgi İyi 70, 142, 147, 473, 505
- Sevim Tekeli 69, 77, 84, 85, 90, 165, 357, 457, 458, 483, 519
- Seydi Ali Reis 20
- Seyfullah Sevim 501
- Seyla Benhabib 86, 132, 522
- Seyyid Şerif Cürcâni 21
- Seyyid Vehbî 24



- Sezgiçilik 27, 121  
*Sırât-ı Müstakîm* 36  
 Sigmund Freud 428  
 Skolastisizm 316  
 Sofî Huri 211, 212  
 Sofistler 277, 286, 311  
 Sokollu Mehmed Paşa 20  
 Sokrates 131, 314, 342, 514, 515  
 Sokratik Yöntem 199  
 Solipsizm 356, 370  
 Solmaz Zelyut Hünler 488  
 Soren Kierkegaard 451  
 Sosyal Darwinizm 119, 171  
 Sosyalizm 36, 171, 440, 467  
 Spiritualizm (Ruhçuluk) 122, 180  
 Stephen Toulmin 125  
 Stoacılar 92  
 Strüktüralizm 107  
 Suat Çelikkol 501  
 Suat Sinanoğlu 76  
 Subhi Edhem 35, 37, 38, 121, 517  
 Suphi Küçük 502  
 Surî Mantık 69, 95, 99  
 Suut Kemal Yetkin 57, 68, 194, 202, 383, 447, 454, 518  
 Suvar Kösearif 86, 96, 98, 350, 490, 521  
 Sühreverdî 144, 429, 507  
 Süleyman Dönmez 498  
 Süleyman Hayri Bolay 86, 101, 157, 167-191, 375, 477, 478, 502, 520  
 Süleyman Nazif 229  
 Süleymaniye Kütüphanesi 47, 163  
 Süleymaniye Medresesi 29, 44, 302, 432  
 Sümbülzâde Vehbi Efendi 23  
 Sümerler 191  
 Süreç felsefesi 121
- Ş  
 Şafak Baran 503  
 Şafak Hayri Ural 77, 86, 97, 98, 118, 355-374, 404, 501, 502, 521  
 Şahap Demirel 90  
 Şahin Filiz 479  
 Şahin Yenişehirlioğlu 69, 77, 86, 493, 514, 521  
 Şair Nedim 24  
 Şanizâde Ataullah 25  
 Şefik Deniz 499  
 Şehabettin Demirel 462  
 Şehbenderzâde Ahmet Hilmi 36, 122, 495, 517  
 Şehriban Cenân 505  
 Şehriban Coşkun 505  
 Şemsettin Sami 109  
 Şengül Arslanoğlu Çelik 499  
 Şeref Günday 511  
 Şeref Halil Turan 462, 499  
 Şevket Aziz Kansu 72, 76  
 Şeyh Edebâli 17  
 Şeyh Muhlis Paşa 17  
 Şeyhülislâm Hayrullah Efendi 44  
 Şinâsi 28, 95  
 Şule Gece 512
- T  
 Taceddîn el-Kürdî 17  
 Tahir Çağatay 68  
 Takiyettin Mengüşoğlu 16, 59, 66, 76, 79, 84, 96, 120, 150, 350, 351, 357, 372, 396, 400, 401, 429, 442, 443, 498, 518  
 Tankut Beygu 462  
*Tarih (B.F.T.)* 74  
 Tarihin Sonu 128  
 Tarihsel Materyalizm 27, 119

- Tarihselcilik 123
- Tasavvuf 21, 34, 44, 102, 114, 121, 133, 137, 138, 143, 210, 211, 212, 220, 225, 310, 312, 313, 418, 419, 420, 439, 448, 460, 461, 478, 479, 485, 501, 509, 510
- Taşköprülüzâde 95, 184
- Tatbiki (Uygulamalı) Mantık 95, 99
- Tayyip Okıç 242
- Teceddüd-i İlmî ve Felsefî Kütüphanesi 35, 38
- Tedkikat-ı Lisanîye Heyeti 42
- Tehâfüt* Felsefesi Geleneği 19
- Telif ve Tercüme Dairesi 27
- Temâşâ* 75
- Teo Grünberg 84, 85, 96, 98, 99, 132, 156, 165, 347, 348, 351, 355, 445, 451, 452, 461, 463, 464, 476, 490, 500, 503, 519
- Teoman Duralı 75, 77, 86, 111, 143, 145, 319-328, 459, 495, 496, 521
- Terbiye Mecmuası* 427
- Tevfik Fikret 420, 425
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu 51
- Tezer Ağaoğlu 94, 95, 441, 518
- Theodor W. Adorno 493
- Thomas Aquinas 212, 248, 260, 270, 271
- Thomas Kuhn 123, 347
- Timurlular 18
- Tonyukuk Abideleri 187
- Toplum ve Bilim* 74
- Tuba Ağacı Nazariyesi 40
- Tuncer Tuğcu 87
- Turan Koç 86, 487, 501, 522
- Turhan Yörükân 438
- Tülin Akşın 490
- Türk Bilim Tarihi Kurumu 91
- Türk Derneği 109, 435
- Türk Felsefe Cemiyeti 11, 75, 76, 216, 481
- Türk Felsefe Derneği 11, 75, 76, 77, 163, 214
- Türk felsefesi 66, 108, 111, 112, 118, 229
- Türk irfanı 108
- Türk Tarih Kurumu 156, 398, 426, 437
- Türk Yurdu* 38, 74
- Türk-İslâm felsefesi 92, 145, 460, 461
- Türk-İslâm Sentezi 64, 74, 89
- Türkiye Felsefe Kurumu 11, 42, 59, 61, 70, 75, 76, 77, 82, 133, 148, 150, 152, 404, 443, 455, 473, 474, 494, 505
- Türkiye Günlüğü* 74
- Türkiye Harsî ve Felsefî Araştırmalar Derneği 73
- Tüten Anğ 86, 141, 443, 520
- U
- Uçan İnsan İstiaresi 114
- Ufuk Ak 503
- Ufuk Yaltıraklı 471
- Uğur Ekren 496
- Uğur Köksal Odabaşı 511
- Uludağ Felsefe Derneği 78
- Uluğ Nutku 86, 159, 184, 443, 470, 471, 520
- Ulûm-ı İktisadiye ve İçtimaiye Mecmuası* 35, 37, 118
- Uluslararası Felsefe Kurumları Federasyonu 77
- Ulvi Ata 485

## Ü

- Üç Hâl Kanunu 174, 183  
 Üçüncü Ahmed 23, 24  
 Üçüncü Murad 262  
 Üçüncü Selim 25, 26  
 Ülker Gökberk 70  
 Ülker Gürkan 65  
 Ülker Öktem 109, 165, 464  
*Ülkü* 73, 421, 428, 439, 441  
 Üniversite Konferansları 431

## V

- Vahdet-i Vücut 107  
 Vahdettin Başçı 486  
 Vahidjon Djalalov 510  
 Vak'â-i Hayriyye 26  
 Varoluşçuluk 65, 66, 123, 134,  
 149, 437, 481, 512  
 Vecdi Aral 65  
 Vedat Kamer 502  
 Vefa Taşdelen 493, 512  
 Vehbi Hacıkadıroğlu 74, 87, 450,  
 451, 488, 503, 519  
 Veli Urhan 86, 487, 522  
 Viyana Çevresi 60, 98, 347, 359,  
 361, 362, 369, 431, 437,  
 513  
 Vladimir Lenin 191, 471  
 Voltaire 28, 29, 37, 117  
 Von Freytag Löringhoff 59, 120  
 Von Humbolt Üniversite Modeli 42,  
 54

## W

- Walter Kranz 59, 60, 424, 427  
 Werner Heisenberg 115  
 Willard van Orman Quine 468  
 William James 428, 433  
 William Payne Alston 104  
 William von Humbolt 43

- William Whewell 43  
 Wolfgang Amadeus Mozart 372

## Y

- Yahyâ b. Ali Nev'i 20  
 Yahya Kemal 71, 122, 180, 183,  
 203, 445  
 Yakup Hamdioğlu 499  
 Yakup Kadri 71, 121, 122, 435  
 Yalçın Koç 86, 144, 179, 454, 522  
 Yaman Örs 86, 462, 520  
 Yanyalı Esâd Efendi 24  
 Yapıbozumculuk 116  
 Yapısalcılık 123, 481  
 Yasin Ceylan 86, 96, 101, 504, 521  
 Yaşar Aydınlı 479  
 Yaşar Türkben 503  
 Yavuz Abadan 65  
 Yavuz Unat 90, 165, 482, 483  
*Yazko Felsefe Yazıları* 74, 81, 149  
*Yeditepe'de Felsefe* 75  
*Yeni Felsefe* 35, 38, 472  
*Yeni Fikir* 72, 119  
 Yeni Kantçılık 65, 431, 436  
*Yeni Mecmua* 36, 38  
 Yeni Ontoloji 27, 120, 443  
 Yeni Osmanlı Cemiyeti 37  
 Yeni Osmanlılar 124  
 Yeni Pozitivizm 27, 82  
 Yeni Realizm 27  
 Yeni Thomasçılık 27  
*Yeni Türk Mecmuası* 73  
*Yeni Türkiye* 74, 186, 492  
 Yirmi Sekiz Çelebi Mehmed Efendi  
 24  
*Yirminci Asırda Zekâ* 35  
 Yunan Felsefesi 45, 196  
 Yunus Düger 473  
*Yurt ve Dünya* 73  
 Yusuf Akçura 49

- Yusuf Daşdemir 503  
 Yusuf Kâmil Paşa 28  
 Yusuf Örnek 87, 336  
 Yusuf Ziya Yörükân 55, 71, 79, 429, 430, 518  
 Yücel Yüksel 502
- Z**
- Zeki Karak 382  
 Zeki Özcan 86, 479, 512, 522  
 Zekiye Kutlusoy 462  
 Zerrin Kurtoğlu 489  
 Zerrin Oral Kavas 499  
 Zeynep Aruoba 70, 76, 473  
 Zeynep Büyükcünal 503  
 Zeynep Deniz Kanıt 471
- Zeynep Gemuhluoğlu 497  
 Zihni Paşa 34  
 Ziya Gökalp 34-38, 52, 69, 71, 80, 95, 121, 173, 174, 181, 203, 208, 214, 330, 433, 434, 439, 441  
 Ziya Paşa 109  
 Ziya Somar 66, 199, 200, 432, 438, 518  
 Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu 16, 48, 57, 67, 73, 82, 84, 93, 121, 181, 199, 203, 213, 215, 439  
 Zübeyde Gaye Çankaya Eksen 509  
 Zübeyir Kars 479  
 Zübeyir Ovacık 503

Prof. Dr. Mehmet VURAL

# Türkiye’de Felsefe

Tanzimat’tan günümüze kadarki süreçte çokça tartışılan konuların başında, bize özgü bir felsefi geleneğin kurulup kurulamayacağı gelmiştir. Kendi kültür ve değerlerimiz üzerine inşa edilmiş bir felsefenin bize Batılı anlamda filozof olarak addedilen felsefecileri yetiştirme imkânı sağlayıp sağlayamayacağı ve bu imkânı gerçekleştirme yolunda Türkçenin felsefi bir dil oluşturma yönündeki yetkinlik ve yeterlilik seviyesi, köklü bir gelenek oluşturma çabaları gibi meseleler karşımızda durmaya devam etmektedir.

Bu çalışmada, bütüncül bir bakış açısıyla Tanzimat’tan günümüze kadarki süreçte belirli dönemlerde felsefi paradigmalarda yaşanan değişimleri kronolojik ve problematik olarak saptanmaya; Tanzimat ile birlikte ortaya çıkan akımların belli dönemlerde -örneğin 1915, 1933 ve 1960 yılları gibi- kırılmaya uğrayıp yön değiştirmesi ile farklı akımlara yerini bırakması, dünyadaki felsefe algısının değişimine paralel olarak ülkemizdeki değişimler bu çalışmada ortaya konmaya çalışılmıştır.

